

תרע א מאי חנוכה וכו'. פירוש צפרק כמה מדליקין קא מפרש תלמודא הלכות חנוכה ובאר הכי קאמר מאי חנוכה כלומר על איזה נס קצעה וכן פירש רש"י ולפי זה התשובה היא דמניא וכו' ושמעתי דיש מפרשים דמניא חנוכה דמניא וכו' כל זה הוא לשון השאלה והתשובה היא ששכנכנסו יונים וכו' וטועין דהא צמגילת תענית (פ"ט) כתובה צריחא זו בלשון זה בכ"ה נכסליו יומי חנוכה אינון וכו' וכן בסמ"ג (הל' חנוכה רג ע"ג) וצמגיד משנה (מטכא פ"ג ה"ה) הוציא בלשון זה והא דנקט תלמודא

ומקדשין ואומרים זמן. ולמחר מתפללין כמו ביום שלפניו ומוציאין שלשה ספרים וקורין באחד וזאת הברכה (דברים לג א) (ב) והמפטיר קורא בשני כמו אתמול ומפטיר במלכים (א ח כב) ויעמוד שלמה לפני [מזבח] יי'. ובירושלמי בן יש שמפטירין ויהי אחרי מות משה (יהושע א) והכי מנהגינו. ובשלישי מתחיל בראשית. וקורין אותו שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד. ומרבין בפיוטים כמו אשר בגלל אבות. ויש מקומות שמוציאין כל הספרים ואומרים על כל אחד ואחד פיוט כל מקום לפי מנהגו. ונוהגין באשכנז שהמסיים והמתחיל נודרין נדבות וקוראים לכל מרעיהם (ב*) ועושין משתה (ג) ושמחה ויום טוב לסיומה של תורה ולהתחלתה. ולמוצאי יום טוב מבדילין בתפלה וכן על הכוס בדרך שמבדילין במוצאי שבת אלא שאין מברכין על הגר ולא על הבשמים:

הלכות חנוכה

סימן תרע

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] טעם לחנוכה ואיסורו בהספד ותענית: אם נהגו שלא לעשות בו מלאכה וריבוי סעודות בו רשות: [ג] הספד לחכם וצדוק הדיון:

א מאי חנוכה דתניא בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון נחומס נקרקע שלא הסיטו הכלי וכן משמע מדברי רש"י שכתב נחומסו צהנעו (ו) ונחומס נענעמו והכיר בן שלח נגעו בו והר"ן (ט) ד"ה תנו נענו תירץ שאם הסיטוהו היו שוגרים אותו לראות אם יש בו זהב או מרגליות כיון שראוהו נחומס נחומס של כהן גדול אלא ודאי לא

דרכי משה

הכל אין לחוש מי העולה מאחר שאינו קורא רק החזן וכל שכן דשאר הפוסקים לית להו כדברי המדרכי כמו שנתבאר לעיל סימן תכ"ח: **מצאתי** כתוב (מהרי"ל סדר תפלות חג הסוכות סי' טו הג"ה) כשאין להקהל אלא שני ספרי תורות קורין בראשונה וזאת הברכה ובשנייה בראשית וחוזרין ולקוחין הראשונה וכן בכל מקום שזקוק לשלשה ספרי תורות ואין להם רק שתיים עושין כסדר הזה: (ב*) [ג] וכתב באור זרוע שהמנהג שאותן שקונים חתן תורה וחתן בראשית המה עושים סעודות גדולות לכבוד התורה וכן מצינו בשלמה המלך שעשה משתה ושמחה לעבדיו לאחר שלמד חכמה כמו שנאמר (מל"ג ג יב) הנה נתתי לך לב חכם וגו' ונאמר (שם טו) ויקץ שלמה והנה חלום וגו' ונאמר (שם) ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו, וכן הוא במדרש שיר השירים: (ג) כתב מהרי"ק שורש ט' בשם תשובת הגאונים דכיום שמחת תורה נוהגין לרקוד אפילו זקנים בשעה שאומרים קילוסים לספר תורה אף על פי שאין מרקדין ביום טוב משום כבוד התורה נהגו היתר עכ"ל [ד]: וכתב מהרי"ל (הל' חג הסוכות סי' ח) יש מקומות שנהגו שהתניקות סותרים הסוכות ומבערים אותם בשמחת תורה ונותנים טעם להיתר זה אבל אבא מורי ז"ל כשהייתי נער מיחה בידי מלסתור ביום טוב עכ"ל [ה]:

הגהות והערות

אחרי מות משה, וכן הוא בשם הירושלמי בראב"ה סימן תקצ"ה ועיי"ש בהערות ציון 4: [ג] קטע זו היא השלמה מדרכי משה הארוך ומכתי"ר ד"מ: [ד] עיין גם לעיל סימן שלט ק"ג ע"ב בית יוסף ד"ה וכתב מהרי"ק קולן ז"ל: [ה] עיין ביכורי יעקב סק"ה שהקשה דאדרכה במהרי"ל כתוב איפכא שאין למחות בתיניקות, אלא בימי בחירתו כאשר הגיע למצוות משה אביו בידו: **תרע א** עיין רמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב ה"ז, ושם פרק ח הלכה ב—ג: [ב] כן הוא בדפוס ב"י וברש"י שלפנינו, ובנדפס איתא "והכירו" וכן לקמן בסוף דיבור זה איתא בדפוס ב"י "והכיר" ובנדפס איתא "והכירו":

תרסט א* עיין משנה ברורה ס"ק טו ובשער הציון ס"ק יב: [א] מה שכתב הדרכי משה בענין שמונה פסוקים אחרונים שבתורה תלמיד חכם צריך לקרותן מקור הדבר הוא בגמרא בבא בתרא טו ע"א ומנחות ל ע"א, ובגמרא איתא שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן עיי"ש, ובראשונים מצינו חמשה פירושים בכוונת הגמרא שאמרו "יחיד", ואחד מהם הוא פירוש המדרכי בהלכות קטנות שם תלמיד חכם יקרא אותם ועיין בגמרא תענית י ע"א שיחיד נקרא תלמיד חכם ועיין ביכורי יעקב: [ב] דברי הטור הוא מהרא"ש מגילה פרק בני העיר סימן י וכתב שם הקרבן נתנאל אות מה "שהירושלמי" הזה לא ידעתי מקומו, ועיין בתוספות מגילה לא ע"א ד"ה למחר שרב האי גאון תיקן לומר ויהי

מלאוהו כלל ולא ראוהו ואפשר שגם לזה כיון רש"י במה שכתב והכיר שלא נגעו בו: והטעם שהוצרכו להדליק שמנה ימים מאותו פך מפני שכל ישראל היו נחזקת טמא ממים ואי אפשר להמקין שמן טהור עד שיעברו עליהם שבעה ימים מיום טומאתם ויום אחד לכמיסת הזימים ותיקונם להוציא מהם שמן טהור והר"ן (שם) כתב שהיה להם שמן טהור רחוק ארבעה ימים ג' והוצרכו שמנה ימים צ"ן הליכה וחזרה: ואיכא למידק למה קבעו שמנה ימים דכיון דשמן שנפך היה בו כדי להדליק לילה אחד ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. וי"ל שחילקו שמן שנפך לשמנה חלקים וכל לילה היו נותנים צמורה חלק אחד והיה דולק עד הצוקר ונמצא שכל הלילות נעשה נס. ועוד י"ל שלאחר שנחתו שמן צנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כנחתה ויכיר הנס אף צליה הראשונה. אי נמי שצליה ראשון נחתו כל השמן צנרות ודלקו כל הלילה וצוקר מלא הנרות מלאים שמן וכן בכל לילה ולילה ד: ונוהגות הנשים ש"א לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות. ומ"ש

ודלא למגזר בהון תעניתא. שכשנכנסו יוונים בהיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד מלכות ה' בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום ה' בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים. לשנה אחרת קבעום [ס"א ועשאו] שמנה ימים טובים בהלל ובהודאה פירוש לומר בהן הלל ולהודות לומר בו על הניסים בהודאה. אבל מותרין הן בעשיית מלאכה. ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להן. וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל להן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירם

לשון שאלה טפי בחנוכה וקאמר מאי חנוכה זהו לפי שכל המועדים וכן ימי פורים וארבע לילות מפורש בכתוב מה שאין כן חנוכה:

ב ה"ג שהיה מונח בחותמו של כהן גדול וכו'. ופירושו שהיה מונח בהלל (ו) בקרקע ויכיר שלא הספיקו הכלי וגם היה חתום בחותם של כהן גדול ויכיר שלא פתחוהו ונגעו בשמן וכן פירש רש"י (כא: ד"ה נחתמו) והמסופות (ד"ה שהיה) עיי"ש ובהגהות החדשות למרדכי (שלטי הגדולים שנת פ"ג ס"ג ג) כתב יש אומרים שהיה מונח בחוף שדה קטנה בכותל שלא היו יכולים האויצים להסיתה והיה פתחה סגור וחתום בחותמו של כהן גדול ובקנינית הפתח בחותם הכירו שלא נגעו בפך ויש אומרים שזה היה קודם שגזרו עליהם ע"כ כלומר קודם שגזרו על הגוים שיהיו כזבים לכל דבריהם וזו מטמא נהיטט ועיי"ש בחוספות ועיין עוד ציצורי הרא"ם שעל הסמ"ג (ה' חנוכה כו. ד"ה עמאל) ואפשר עוד לומר שהיה פיו לר שאינו יכול

להכניס בו אצבעו וכיון שאי אפשר ליטמא במגע צעודו בכלי אינו מיטמא נמי נהיטט דלהכי אפקיה רחמנא להיטט כלשון נגיעה לומר לך שכל שאינו מיטמא במגע אינו מיטמא נהיטט ונר"ך שיהיה חתום דאם לא כן איכא חששא שמא הוציאו קצתו ונטמא והחזירוהו בחתום אי נמי נטמא צהל המה כשלא היה נמיד פתיל עליו ועיין במה שכתב הרא"ם בזה גם מה שכתב בית יוסף ששמנה ימים הוצרכו להמקין מפני טומאת שבעה ימים וכו' כל אלו הפירושים כתב הרא"ם לשם (כו: ד"ה לשה). והא דכתב בית יוסף וכן בכל לילה ולילה חוזר גם לפירוש השני שכתב מקודם. ובהגהות החדשות למרדכי (שם) כתב טעמים אחרים לקביעת שמנה ימים:

ג קבעום ועשאו. כתב הרא"ם (שם) לפי גירסא זו קבעום קאי אהדלקה דלעיל ועשאו קאי אהלל והודאה אצל לספרים שלא כתבו צהן אלא קבעום לנד קשיא ממה שלא הוזכר גם הדלקה שהוא

העיקר עיי"ש: וב"ש ו"א היה בו א"א כדי להדליק יום אחד וכו'. איכא להקשות היאך היו הכהנים מדליקין הנרות צעודאמאן ומתין הרא"ם (שם) שהדליקו על ידי פשוטי כלי עץ שאינן מיטמאין ומה שקשה הלא גם המנורה הייתה טמאה מירץ שהשמונאים עשו מנורה של עץ כדמוכה צפרק כל הכלים צפירוש רש"י (ע"ז מג. ד"ה ומלכות) אך קשה הלא נטמאה המנורה בגמר עשייתה וי"ל דלא נטמאו כל ישראל ומי שהיה טהור עשאה ולא קשה אם כן יעשו הטהורים גם כן שמן דאפשר שלא היו נקיין בעשיית שמן כשר למנורה וכן נר"ך לומר להר"ן שכתב שהיה להם שמן טהור והוצרכו שמנה ימים צ"ן הליכה וחזרה דקשיא גם כן דה"ל לעשות שמן מיד אלא נר"ך לומר שלא היו נקיין בעשייתו והשתא אין נר"ך לפרש שהדליקו על ידי פשוטי כלי עץ אלא הכהן שלא נטמא הדליקו דהלכתא נרות אין נר"ך כהן גדול ומדע דהא קשיא היאך נחתו השמן לתוך הביצין הלא נטמא מיד כשנחתו בפך אלא ודאי דכהן טהור אחז בו ונחתו לבזיין. ומה שקשה הלא הדלקת הנרות דוחה את הטומאה (תו"כ פ"ר אמור פסקא יג, רמב"ם ה' תמידין ומוספין פ"ג ה"י) תי"ך הרא"ם דשאני עשיית השמן שהוא ממכשירי ההדלקה ואינה דוחה דומיא דמכשירי מילה בשבת (שנת קל) עיי"ש ו: ונוהגות הנשים וכו' וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור וכו'. פירוש גם אם יש מקומות שנוהגות הנשים איסור כל היום אין להקל אצל באנשים אין מנהג כלל לאיסור והכי משמע בספר יידה לדרך (מאמר רמעי כלל שבעי פרק שז): וב"ש משום דברים המותרים וכו'. השיג בית יוסף ואמר ואינו מוכרח דאיכא למימר דכיון דאין בו דא סרך איסור לית לן צה עכ"ל ולפע"ד נראה דדמיה להא דפוסק מהר"ם במענית שלפני ראש השנה ויום הכפורים ושלל לאכול בשר משבעה עשר בחמנו לנר"ך התרה ואף על גב דליכא החס גם כן סרך איסור מדין התלמוד והיינו טעמא דכיון דקיעל עליו תעניות אלו לשם תשובה ושויה עלייה חסיכה דאיסורא אסור להקל בזה והכי נמי גבי חנוכה כיון שנעשה הנס על ידי אשה וקיעלו עליהן איסור מלאכה כדן יום טוב שוויה עלייה חסיכה דאיסורא ואין להקל להן וכו' בספר יידה לדרך (שם). וי"ל מהר"ל (ה' חנוכה אות יא) קבלה בידינו שאין לאדם לעשות מלאכה בשעה שנרות

הגהות והערות

במשך הדורות אחר כך נעשו מלכים, והנה מגילת תענית נכתב בזמן הנס לא כתבו "מלכות" רעדיון לא היו מלכים, וחנא דידן בספרי הש"ס שכבר ידעו שהצליחו למלוכה משום הכי כתב "מלכות" לכבודם, והטור העתיק שתייהן כשגברה "יד מלכות" בית חשמונאי: [ו] כן הוא הגירסא ברפוסים הקדמונים ובכתה"י, ובטור הנדפס עם דפוס"ר ב"ח הגירסא שהיה "מונח" בחתמו, וכן הוא בגמרא שלפנינו, ועיין חידושי מהרצ"א: [ז] עיין שו"ת חכם צבי סימן פו: [ח] כן הוא בטור הנדפס עם דפוס"ר ב"ח, ועיין ב"ח: [ט] כן כתב גם כן הכל בו הלכות חנוכה סימן מד ד ע"א ושלטי הגבורים על הגהות מרדכי עיי"ש:

ג כי שמן טהור הוצרכו להביא מחלקו של אשר [עיין מנחות פה ע"ב] והמרחק שבין ירושלים לחלקו של אשר היה מהלך ארבעה ימים, עיין באבודרהם קצט ע"א ובספר האשכול מהר" אורבך ח"ב עמוד כ וכן הוא בחשובת הגאונים מהר" ליק סימן קד ובארחות חיים ה' חנוכה אות א ועיין חידושי מהרצ"א: [ד] עיין ב"ח שכתב שמה שכתב הבית יוסף "וכן בכל לילה ולילה" חוזר גם לפירוש השני שכתב מקודם: [ה] במגילת תענית פרק ט איתא כשגברה "יד" חשמונאי, ובגמרא איתא כשגברה "מלכות" חשמונאי, וכתב בחידושי מהרצ"א על הלכות חנוכה שלדעתו כפשוטו כי מתחלה לא היה בית חשמונאים מלכים רק

7. 2011年11月11日

חכמים ופירש רש"י משום דכתיב (משלי ו כג) כי נר מלוא ותורה אור על ידי נר מלוא דשבת ודחנוכה נא אור התורה:

ב וכמה נרות הם בליל ראשון מדליק אחד וכו'. שם (כא):
תנו רבנן מלוא נר חנוכה נר איש וביטו והמהדרין נר לכל אחד

ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי ואומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וביט הלל ואומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך טעמיהו ב דבית שמאי כנגד פרי החג אי נמי כנגד ימים הנכנסים וטעמיהו דבית הלל כנגד ימים היוצאים אי נמי משום מעלין בקודש ולא מורידין: ומדברי הרמב"ם (שם ה"ג) נראה

דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הידור ראשון דהיינו נר לכל אחד ואחד אס. היו אנשי הבית עשרה צליל ראשון מדליק עשרה נרות וצליל שני עשרים וצליל שלישי שלשים (א) אבל התוספות (שם ד"ה והמהדרין) כתבו נראה לומר ג דבית שמאי וביט הלל לא קיימי אלא אגר איש וביטו שיש יותר הידור לאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אס יעשה נר לכל אחד אפילו יוסיף ליכא היכרא שיש לומר שכן יש בני אדם צדיק ע"כ ונראה שהעולם שנהגים להדליק צלילה הראשונה נר אחד ומוסיף והולך בכל לילה עד שבאחרונה הם שמנה ואפילו בני בית הרבה אינם עושים יותר דעתם כדעת התוספות דאי כהרמב"ם למה אינם עושים כמהדרין מן המהדרין:

ג נר שיש לו שתי פיות עולה בשביל שנים. שם (כג): נר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם ופירש"י עולה לשני בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד ורבינו לא כתב עולה לשני בני אדם מפני שאין אנו עושין נר לכל אחד ואחד שיטעון נר זה לעלות לשני בני אדם וכתב שעולה בשביל שתי נרות וזהו שכתב כגון מליל ראשון ואילך כלומר דליל צליל ראשון לא משכחת לדין שיטעון לעלות במקום שנים:

ד ואם מיא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה בליל בל פתילה עולה בשביל נר אחד לא כפה עליה בליל אפילו נר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה. גם זה שם:

בני אדם למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד עכ"ל ולפי זה ניחא דאחא לאשמועינן דלא חייבא כיון ששתי הפתילות אינן מובדלות כלל כי אם צהנתן כפה אס כן דינו כאילו לא היה אלא נר אחד קמ"ל דלא: ורמ"ש רבינו בגון מליל ראשון ואילך. לא דוקא דהוא הדין צליל ראשון עצמו לשני בני אדם שצנני צמים לדעת רבינו בסמוך וכדעת ר"י בתוספות שמדליקין צפתה החצר הסמוך לרשות הרבים דלא הם מונחין לשמאל שניהם אבל לרש"י שפירש שמדליקין על פתח צמים דוקא אי אפשר לפרש דעולה לשני בני אדם שצנני צמים דאס כן היה. לזה מימין ולזה משמאל לפיכך פירש רש"י עולה לשני בני אדם למהדרין והא דלא פירש רבינו למהדרין כפירוש רש"י טעמו דקצירא ליה כדעת ר"י בתוספות דאפילו רבים בני הבית לא יעשו יותר כמ"ש בסמוך ורש"י פירש צמחא לפי זמן התלמוד שהיו מקצתן מהדרין ופשיטא דלרש"י נמי דמי שנוהג כמהדרין מן המהדרין דלא יעשה יותר וכדעת ר"י אבל דין הדלקה צפתה ודאי חולק רש"י אר"י דלרש"י מדליקין אפתח הבית דוקא שהרי כתב (כא: ד"ה מנחין) ו"ל אלא צמחא צמחא היו פתוחים לחצר אלמא דר"ל שהיו מדליקין על פתח צמים וכך פירש הרא"ם (שם כו.) מיהו הרב רבינו ירוחם (נ"ט ח"א סא:) כתב ו"ל מניחה על פתח ביתו מנחון פירש רש"י מנחון צפתה החלון הסמוך לרשות הרבים אבל הנרות מצפנים ויש מפרשים מנחון ממש צרשות הרבים על עכ"ל משמע דגם לפירוש רש"י היו מדליקין צפתה החצר וז"ע:

ה ואם מיא קערה שמן וכו'. שם מימרא דרנא:

דרכי משה

תרעא (א) וכן המנהג. וכתב מהר"א מפראג דלדין שמדליקין בפנים ויודעין בבית כמה בני אדם בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית אף לדעת התוספות מנהגינו נכון ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יוכל להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בטפח הסמוך לפתח ויכיר הנרות שמדליק כל אחד ואחד ואיכא היכרא כשמוסיף והולך בשאר הלילות ולכן מנהגינו אחי שפיר לכולי עלמא:

הגהות והערות

מהרצ"א הלכות חנוכה סימן זה בדברי הטור (כא ע"ד) וזה לשונו וכמה נרות הם חובת "הם" אין לו פירוש ואפשר לומר שהיה כתוב "ה"מ" במ"ם פתוחה והוא ראשי תיבות "הוא מדליק" וטעה הסופר וכתב במ"ם סתומה "הם" עכ"ל. ובהעתקה דברי הטור בבית יוסף ובבית איתא "הם" ובשלחן ערוך סעיף ב הלשון "כמה נרות מדליק" וכו' הוא לשון הרמב"ם פ"ד ה"א:

ב פתיבת טעמיהו עד ולא מורידין ליתא בדפוס בית יוסף: ג פניינו בתוספות איתא "נראה לר"י דב"ש וכו': ד בדפוס מנוכח ספר שולחני וכתב"י פריש ולתדון הגירסא בטור וכמה נרות "הוא מדליק" בליל וכו', וכן הגיה המהרש"ל בביאורו לטור שכצ"ל, ובטור הנדפס עם דפוס ב"ב פייב די שאקו ובכת"י אחד ובנדפס איתא וכמה נרות "הם" בליל וכו', ועיין חידושי

ומ"ש ונ"ל דאפילו הרחיקם וכו'. נהגות המדשות לר"ף (שלי) הגורם י. אות ד) כתב ליישב זה דלפי השיעור מצינו המקדש שהיו משערים לכל נר חצי לוג שמן שהוא ג' צינים ללילי טבת הארוכים י"ב שעות נמצא לד' שעות צינה אחת הוא לחצי שעה שמינית הצינה ולפיכך צריך לעשות הפחיתות דקות כדי שלא תמהר הפחילה לכלות השמן קודם שיעור חצי שעה ועל דרך זה יהיה גבול אלצע שזכר בעל העיטור עולה יפה דדבריו הם צומן שיעור המצומצם דלא ודאי צריך שיהיו הפחילות עשויות נשיעור שזה עכ"ל ומכל מקום קשה מי ימר דשיעור אלצע הוא השיעור השווה ומו דנהרי"ף פ' על הא דקאמר אי נמי לשיעורא כלומר שצריך ליתן שמן נגר כדי שיהא דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק יראה דאין שיעור לשמן עצמו כלל כיון דאין שיעור לפחילה דאם הפחילה גסה צריך שמן יותר מדקה אלא דממורה שצביה המקדש נתנו שיעור לשמן

לנר אחד אינו עולה לפי שהיא כמדורה וכתב א"א הרא"ש ז"ל [ס"א בעל העיטור] הן מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאצבע. אבל אם הרחיקם זה מזה עד כאצבע שאינו נעשה כמדורה יצא. ונראה לי דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי [ה] דמה גבול יש בהרחקה אם הפחילות גסות והלהב גדול אפילו ביותר מכאצבע מתחברות. ואם הן דקות אפילו בפחות מכאצבע סגי להכי קאמרינן כפיית כלי דהוא מילתא דפסיקא: ה ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחה על פתחו. ואם החצר פתוח לרשות הרבים מניחה על פתחה. ואם הוא דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים

ה ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ וכו'. שם (כא): תנו רבנן נר חנוכה מזה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים וכתבו המוספות (שם ד"ה מזה) מזה להניחה על פתח ביתו מבחוץ מיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרשות הרבים אצל אס יס חצר לפני הבית מזה להניחה על פתח החצר דאמרינן לקמן (כג) חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות ואמרינן נמי (כג): נר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחין על פתח ציהם היה לזה מימין ולזה משמאל אצל אי מניחים על פתח החצר אחי שפיר: אב"ד רש"י פירש מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא צריכות הרבים אלא צריכות שציהם היו פתוחים לחצר ואם היה דר בעלייה שאין לו מקום צריכו להניחה שם מניחה מצפנים כנגד החלון הסמוך לרשות הרבים ע"כ ורבינו כתב דכדברי המוספות דמזה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ולפיכך הוצרך לפרש דאם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים צריך לו פתח פתוח לרשות הרבים

משום דהיה גם כן שיעור לפחילה שלא היו יכולות להיות אלא כשיעור פיות הנרות אלא דקשה על זה ממה שכתב הסמ"ג נעשה קצ"ג (רע): שיש מפרשים מ"ש צימא (כג) בן צכרי ו' היה ממנה על הפקיעות פירוש שהיה מפקיע פחילות לפי הלילות כי צלילות קצרות עושין אותן גסות כדי שכלה כל השמן וכו' עיי"ש אלמא דגם צמורה היו הפחילות משתנות ופשיטא דפיות הנרות היו עשויין בשיעור שהיו מקצלין הפחילות שהיו גסות ביותר צלילות קצרות ואין שיהיה דבר זה מכל מקום נראה לע"ד ליישב דעת בעל העיטור דמפרש הא דקאמר צמורה לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד אינו עולה היינו לפי שהאש מתחברת בצממיתה ואינו דומה לנר וכמו שפירש רש"י דלפי זה אם הרחיקם זה מזה גם אינו נעשה כמדורה ולא צריך כפיית כלי אלא בדלא הרחיקם זה מזה גם נעשה כמדורה וצריך להרחיק צ' אלצעות עיי"ש:

ו ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. צריכתא שם ודברי רבינו צוה כמו שכתבו המוספות לשם וקצת קשה דהסמ"ג (הל' חנוכה רנ ע"ד) נשם רבינו יצחק כתב כפירוש רש"י וכן כתב נהגות מיימוני פרק ד' (אות ו) וזה קוטר למ"ש סתם מוספות שהם של ר"י ואפשר דר"י שכתב הסמ"ג הוא ר"י הנחור לא ר"י הזקן בעל סתם מוספות ומה שכתב צמורה הרא"ש על דברי הסמ"ג נשם ר"י ח"ל לפירוש המוספות לא לפירוש רש"י עכ"ל ט"ס הוא וצריך להגיה לא לפירוש המוספות אלא לפירוש רש"י:

ז ואם הוא דר בעלייה וכו'. שם צריכתא (כא): והקשה הרא"ש (צמורה למ"ג הל' חנוכה כו) לפירוש המוספות שהסכים רבינו עמיהם למה ליה למיתני דאם דר בעלייה מניחה בחלון השמאל צממה ביתו שהוא סמוך לעוזרי דרכים מניחה צממה הרבים בחלון שהוא גבוה

דרכי משה

מדורה עכ"ל: כתוב בפסקי מהר"י ווייל (דיני והלכות) סימן ס"ה נוהגין לעשות נרות של חנוכה שמדליקין בבית הכנסת ומדביקין ארבע או חמש ביחד ומדליקין אותו לנר אחד ואסרתי דהוי כמדורה ואפילו לנר אחד אינו עולה עכ"ל. וכן מצאתי כתוב בשמדליקין נרות של שבת או של יום טוב או של חנוכה ותוחבין הנרות סמוכים זו לזו עד שהן מתחממות זו מזו ונוטף השעוה מחום החמימות גם נכפלות ונפלות לא קיימו מצות הנר של שבת או יום טוב או חנוכה עכ"ל אור זרוע (הל' חנוכה ס"י שכו):

חדושי הגהות

תרעא [ה] כתב ריא"ו (שם י. אות ד) וזה לשונו ונ"ל דשפיר הו' גבול אלצע שאומר בעל העיטור גבול משום דליהו מיירי לפי הגבול מהשמן שצריך ליתן נגר חנוכה דהיינו שמינית צינה כמו שזכרנו לפי שיעור זה צריך שיהיו לעולם הפחילות שוות כשיעור זה כדי שלא תמהר הפחילה שיעור הדלקת שמן שזכרנו. ועל דרך זה יהיה גבול האלצע שזכר בעל העיטור עולה יפה דליהו לא מיירי צמי שנותן שמן כדלנו צלי שיעור נגר חנוכה אלא דדבריו הם צומן נגר חנוכה שמן כפי השיעור צממוס דלא צריך לעולם שיהיו הפחילות עשויות נשיעור שזה שאלם יהיו גסות יכלה השמינית צינה קודם שיעורו עכ"ל (מהר"ל ט):

הגהות והערות

[ה] בנדפס הגירסא "וכתב א"א הרא"ש", וכן הוא בטור הנדפס עם דפוס"ר ב"י, ועיין בית יוסף, ועיין מאמר מרדכי סק"ו שכתב יש נוסחאות שכתוב בהם "בעל העיטור" במקום "הרא"ש" וכן הוא בגירסא בטור הנדפס עם דפוס"ר ב"ח מנטובה ספרד שלוניקי פיבי די שאקו ובכתה"י וכן היה גורס בטור בשלטי הגבורים, וכן הוא בב"ח: [ו] עיין שם הגדולים ח"ב מערכת ספרים אות ד ערך דברות שהעיר על הבית יוסף שמשמע ממנו כי הרב בעל העיטור ובעל הדברות תרי הוי ואינו כן כי הרב בעל העיטור הוא חיבר "בעל הדברות" עיי"ש, ועיין מש"כ החיד"א באות ע ערך עיטור: [ז] בגמרא שלפנינו איתא בן "ביבאי" וכן הוא

מיציעא וכו' ואין כאן קושיא כלל דפשוט הוא דליטריך ללא חימא כיון דאין יכול להדליק כפתח הפתוח לרשות הרבים כמלכות חייב להדליק כפתח העלייה משום חשדא דנכנסין ויואלין צעליה דעיקר מלכות היא להעמידה בטוחה לפתח משום הנכנסים וכו' קא משמע לן דלא אלא צריך להעמידה בחלון כדי שלא יחשדוהו העוברים ברשות הרבים לומר שלא הדליק:

ה ובשעת הסבבה שמיני רשאי לקיים המצות וכו'. שם ופירושו שגורו שם של לקיים המצות ולא כפירוש רש"י (כא: ד"ה הסבבה) שהיה להם לפרסמים יום איד וכו' דפשיטא. דכיון דגזירת פרסיים לא היתה על ישראל בלחוד אלא גם על שאר אומות לא היו גזירת שם כמו שכתוב בגמרא יוסף צפרק בן

סורר ומורה (סנהדרין י"א. ד"ה היכי יהיב) ואם כן היה קשה למה הצריכו רז"ל להניחו על שולחנו ונכנסו צפרק קמא דגיטין (י"א. וכו"ש השולחן היו נוטלין ומקפידין כדאיתא צפרק קמא דגיטין (י"א. וכו"ש) התוספות צפרק צמה מדליקין (שם ד"ה ובשעת) אבל כשנפרש דגזירת שם קאמר ניחא דאפילו ערקא דמאנא אסור לשנות בשעת שם (ע"י סנהדרין ע"ד) ולכן לא היו עוקרין מצות ההדלקה לגמרי אבל מה שהיו משנין להניחה על השולחן אין המצוה נעקרת בזה דאין זה שינוי צנף המצוה רק שינוי המקום בלבד וצ"ה שרי אפילו בשעת השמירה כדמוכח בריש כתובות (ד:) בתקנת נישואין ליום הרביעי דאפילו בשעת השמירה משנין התקנה מיום זה ליום אחר כיון שאין עושין שינוי צנף התקנה והכי נמי לענין מצות הדלקה דגר חנוכה גם הר"ן (ט: ד"ה ואם היה) פירש כמו שכתב רבינו ולא כפירוש רש"י וכן עיקר:

ב מצוה להניחה למטה מעשרה וכו'. צפרק צמה מדליקין (י"א. וכו"ש) דף כ"ג) גר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמצי' בפירוש רש"י פסולה דלא שלטא בה עינא למעלה מעשרים אמה וליכא פרסומי ניסא עכ"ל ומשמע דאף בסוכה היו טעמא דפסולה משום דלא שלטא בה עינא וכדכרע ריש סוכה (ג.) ונראה לע"ד שעל פי זה כתב ר' יואל הלוי דוקא כשמניחה מבחוץ וכו' דלרצו אמרין התם (ע"כ) להדיא דבדפנות מגיעות לסכך כשרה ואפילו למעלה מעשרים והוא הדין בנר חנוכה ואף על גב דאין לא קיימא לן כרעה אלא כרצו דנענין דירת ערבי ואפילו בדפנות מגיעות לסכך פסולה מכל מקום מדכרע בסוכה שמעין לרצו בנר חנוכה דלכילי עלמא הו' טעמא בנר חנוכה משום דלא שלטא בה עינא הילכך בבית דשלטא בה עינא אפילו למעלה מעשרים כשרה וכדאמר גבי סוכה אליבא דרעה ומה שהשיג רבינו עליו ואמר דאין הגדון דומה לראיה וכו' קשיא לי לפי טעמו במצוי שהקורה מונחת על גבי כותלי המצוי אמאי פסולה היא למעלה מעשרים אמה נימא נמי כיון שהמחיצות מגיעות לקורה על ידם תשלוט עינו בקורה דהא התם לא צעין אלא שתשלוט עינו בקורה כמו בסוכה ויש ליישב: ודח"ן ז"ל בריש

פרק קמא דסוכה (א. ד"ה ולרעה) כתב ח"ל ולא דמי לנר חנוכה וקורות מצוי דלא חשיב היכר למעלה מעשרים אמה אף על פי שהקורה מונחת על גבי כתלים התם בקורה טפח דלא שלטא בה עינא כי היכי דשלטא בסוכה דריוחא טפי עכ"ל וכן כתבו התוספות לשם (ג: ד"ה וכיון) דלפי טעם זה נוחין דברי רבינו ונדחו דברי הר"ר יואל הלוי: ומה שכתב הבית יוסף על שם ר"י אצוה דסכרת רבי יואל הלוי דכשיש כאן אויר האויר הוא מוזק לעינים ואין האדם יכול להביט למעלה כל מה שירצה ולזה הביא ראיה מסוכה שאם הדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים כשרה דשלטא בה עינא ובה נראה שאלו נעלמה סכרתו זאת מדעת רבינו ואף על פי כן השיג עליו דמג"ל לה"ר יואל הלוי דסכרת זו הלכה היא כיון שאין לו בזה ראיה ברורה מהך דסוכה דאפשר לדחות ולומר דשאני התם דנענין ששלוט עינו בגג וכו' דאיכא למימר דהאויר לא מעלה ולא מוריד אלא עיקר הטעם דעל ידי המחיצות ישלוט עינו בגג וכו' וזהו שדקדק בלשונו ואמר שאין הגדון דומה לראיה וכו' גם מדברי התוספות והר"ן מוצא דנדחו דברי הר"ר יואל הלוי ודברי רבינו עיקר (ו) והכי נקטינן:

מיירי כלומר שאם היה פתח העלייה פתוח לרשות הרבים מניחה על הפתח ואם היה פתוח לחצר מניחה על פתח החצר שהוא פתוח לרשות הרבים אבל הכא מיירי כשהעלייה פתוחה לבית דהשתא כי מנה לה על פתח הבית או על פתח החצר לא מינכרא מילתא דמשום עלייה

היא ולפיכך מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים: וכו"ש ובשעת הסבבה וכו' עד צריך נר אחר אפילו אם יש מדורה. שם (כא:):

ו מצוה להניחה למטה מעשרה טפחים. שם מן התם (כ"ק סג:) גן הוילא ממחמת הפטיש וילא והזיק חייב גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו למחן התנות ולדקה בנרו של חנוני והדליק את הבית (ח) בעל הגמל חייב הניח החנוני את נרו

מבחוץ החנוני חייב רבי יהודה לומר בנר חנוכה פטור אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דלי סלקא דעתך למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניחה למעלה מגמל ורובא דילמא אי מטרם ליה טובא אחי לאימנועי ממנו: וכתב הר"ן (ט: ד"ה גרסי) בשם ר"ח דקיימא לן כרבינא דלא שנקיין מאי דאפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאיתא בגמרא בזה ט' דילמא בעלמא וכן פסק הר"ר יונה ולזה הסכים הרשב"א (שם כא: ד"ה אמר רבינא) ע"כ וכן כתב הרא"ש (סי' ה) וזה לשונו אף על גב דדחי ליה מצוה להניחה למטה מעשרה כדקאמר רבינא משמיה דרבא וגם איכא פרסום הנס טפי כשהיה למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה וכן כתב בפירוש רבינו חננאל ומצוה להניחה למטה מעשרה עכ"ל וכן פסק סמ"ג (הל' חנוכה ר"ג ע"ד) וסמ"ק (סי' רפ רעו.). והר"ף והרמב"ם השמיטו הא דמצוה להניחה למטה מעשרה משמע דסבירא להו דכיון דדחו בגמרא להא דרבינא לא קיימא לן כוותיה ומכל מקום לענין מעשה נראה שצריך להניחה בתוך עשרה כיון דלהנך רבנא מצוה בתוך עשרה ולהר"ף והרמב"ם מצוה בין בתוך עשרה בין למעלה מעשרה הילכך למיעבד כמלכות אליבא דכולי עלמא עדיף דהיינו בתוך עשרה ואף על פי שהמרדכי (שם סי' רסו) כתב דעכשיו שהרגילו להניחה בפנים נראה דאין קפידא להניחה למעלה מעשרה דלא י' פרסום. מאחר שרבינו סתם דבריו משמע דלא שני ליה בין מניח מצפנים למניח מבחוץ וכן נהגו לעשות המדקדקים: וכו"ש אב"א אם הניחה למטה מעשרים אמה אפילו בדיעבד לא יצא וכו'. גם זה שם אמר רב כהנא יא דרש רב נתן בר מנימי משמיה דרב תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמצי' בפירוש רש"י פסולה דלא שלטא בה עינא למעלה מעשרים אמה וליכא פרסומי ניסא וכתבו התוספות (כג: ד"ה נר) שאם הניחה למעלה מעשרים אמה ומיעטה והניחה כמו שהיא דולקת לא עשה כלום דהדלקה עושה מצוה אלא יכנה

פרק קמא דסוכה (א. ד"ה ולרעה) כתב ח"ל ולא דמי לנר חנוכה וקורות מצוי דלא חשיב היכר למעלה מעשרים אמה אף על פי שהקורה מונחת על גבי כתלים התם בקורה טפח דלא שלטא בה עינא כי היכי דשלטא בסוכה דריוחא טפי עכ"ל וכן כתבו התוספות לשם (ג: ד"ה וכיון) דלפי טעם זה נוחין דברי רבינו ונדחו דברי הר"ר יואל הלוי: ומה שכתב הבית יוסף על שם ר"י אצוה דסכרת רבי יואל הלוי דכשיש כאן אויר האויר הוא מוזק לעינים ואין האדם יכול להביט למעלה כל מה שירצה ולזה הביא ראיה מסוכה שאם הדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים כשרה דשלטא בה עינא ובה נראה שאלו נעלמה סכרתו זאת מדעת רבינו ואף על פי כן השיג עליו דמג"ל לה"ר יואל הלוי דסכרת זו הלכה היא כיון שאין לו בזה ראיה ברורה מהך דסוכה דאפשר לדחות ולומר דשאני התם דנענין ששלוט עינו בגג וכו' דאיכא למימר דהאויר לא מעלה ולא מוריד אלא עיקר הטעם דעל ידי המחיצות ישלוט עינו בגג וכו' וזהו שדקדק בלשונו ואמר שאין הגדון דומה לראיה וכו' גם מדברי התוספות והר"ן מוצא דנדחו דברי הר"ר יואל הלוי ודברי רבינו עיקר (ו) והכי נקטינן:

הגהות והערות

בשקלים פרק ה משנה א: ח בגמרא ובמשנה שלפנינו איתא "הבירה": ט בר"ן שלפנינו "בדרך" דילמא: י בן הוא בדפדפי' ב"י, ובמרדכי שלפנינו איתא (דליכא) ודאיכא פרסום ע"כ: יא בן הוא בגמרא שלפנינו, ובדפדפי' איתא "רב הונא":

י וזה"ל מ' מרוב נבירה היה מדקדק להניחה למעלה משלשה טפחים וכו'. תימה הא ניחא לאשמועינן דלא הניחה למטה משלשה טפחים דלא איחמר ואחא לאשמועינן דאף על גב דהניחה בכותל נטפה הסמוך לפתח כיון דפתח משלשה כארעא סמיכתא דמי כאילו הניח בקרקע ואין ניכר שבעל הניח הניחה שם כמו שפירש רש"י (כז ד"ה מזה) היכא שהרחיקו מן הפתח שאינו ניכר שבעל הניח הניחה לשם והכא נמי דכוותיה אכל הא דקדק שהניח למטה מעשרה ולא למעלה מעשרה דאיחמר בהדיא כמ"ס לעיל מזה להניחה למטה מעשרה לא אינטריך לאשמועינן משם מהר"מ מרוב נבירה דקדק בכך דהא דינא הכי הוא ונראה לישב על פי מה שכתב המרדכי דעכשיו שהרגילו להניח בפנים אין קפידא להניחה למעלה מעשרה (דליכא) [דליכא] פרקוס ומצינו בית יוסף (סוד"ה מזה) השתא הך דינא שכתב רבינו מחמלה מזה להניחה למטה מעשרה אינו אלא לזמן החלמוד דמניחה סמוך לרשות הרבים לפרסומי ניסא אכל לאחר שהציא דברי ה"ר יואל הלוי ללדין דבמניחה בתי אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה והשיג עליו דאף לדין פסולה למעלה מעשרים אמה אם כן סד"א דמכל מקום אין צריך לדקדק לדין ושרי להניחה אף לכתחלה למעלה מעשרה כיון דליכא ידן פרסומי ניסא לדין שמדליקין בפנים וכדכתב המרדכי לכן הציא רבינו מהר"מ מרוב נבירה דקדק אף לדין שמדליקין בפנים שלא להדליק למעלה מעשרה אלא למטה מעשרה:

יא וכתב אבי העזרי שאם אין מזוזה וכו'. כתב מהר"מ מיימון (פ"ד אות ח) דהטעם הוא משום דכל מידי דמזוזה ימין עדיף ואפילו תפילין קשירה צימין והנחה שאני דגלי לן קרא אכל כל שאר דוכתא ימין עדיף וכן כתב בחשונה מהר"ל סימן מ' ועוד אפשר דכיון דצריך להדליק בפתח לפרסומי ניסא במקום שנכנסין ויוצאין וכל פניות שאדם פונה אינן אלא לימין הילכך צריך להדליק צימין שם הכל פועין וזכר לנש מיד כשרואה הנרות דולקות:

יב ובסמ"ק כתב וכו'. כתב ה"ר יוסף משם הר"י אבוהב ים מפרשים מחזיו של פתח כשנחלקנה לשנים נשים אותה נחזי של הכניסה שהוא לזד פנים ויהיה לזד שמאל אכל לשון ספר המזוזה

הוא יניחנה מחזיו של כניסת הציב לזד שמאל ונראה שפירושו כך כשיכנס לציב יחלק מפתח הציב לשנים ומחזי של כניסה הוא לזד שמאל יחשב מחלק השמאל וזה יהיה לזד שמאל עכ"ל ונמצאנו הלומדים בפירוש לשון זה ולא ידעו מהו ולעדי"נ די"מ דלשון כניסה חוזר אל הדלת דהיינו לז פנימי של דלת ולשם יניח הנרות אכל הצד האחר לזד חוץ הוא ולא יניח הנרות לשם ומה שכתב מחזיו של פתח כשנחלקנה לשנים הוא שנחלק כל שטח הדלת וזו הפנימי שהוא חזיו של כניסה הוא חלק אחד וזו החיצון הוא חלק השני ומה שכתב לזד שמאל הוא ענין אחר דתירתי לאשמועינן חזא שניית הנרות בלתי עזמה מחזיו של כניסה דהיינו בפנים ואידך לאשמועינן שישם הנרות לזד שמאל אכל לשון ספר המזוזה וכו' כלומר הלשון משמע דלשון כניסה חוזר אל האדם שנכנס בציב יחלק המפתח וכו' ולא לאשמועינן

דרכי משה

(ג) כתב מהר"א מפרגא היינו למאן דאמר (סוכה ב.) דסוכה גבוהה יותר מעשרים אמה פסולה משום דלא שלטא בה עינא ולהכי אם הסבך מגיע לדפנות כשרה והיא סברת רבה אבל ליריד דקיימא לן כרבה דאמר טעמא דפסולה משום דהויא דירת קבע ואנן בעינן דיהא דירת עראי בכל ענין פסולה וכן פסק הספר לעיל סימן תרל"ג (שלט.): (ד) וכתב במהרי"ל שהיה נזהר להניחה בטפח הסמוך לפתח אף על גב דהאידינא מדליקין בפנים וכן כתב

הגהות והערות

[ב] בן הגיה המור וקציעה: [ג] בדפ"ר ב"י איתא "ובטפח הסמוך לבה" וכן בלתי עצמו מניחה לצד שמאל של כניס", ובנדפס הגיהו "לרשות הרבים" ע"פ המרדכי, ובמרדכי איתא ג"כ "מחזיו" לצד שמאל, והמור וקציעה מגיה "ובפתח" הסמוך לרה"ו וכו': [ד] עיין הגהות והערות אות י':

וימעטנה ויספור וידליקנה: וכתב ה"ר יואל הלוי (ראבי"ה הל' חנוכה פ"י תתפ"ג) דוקא כשמניחה בחוץ וכו' ונראה ל"י דאין הגדון דומה לראיה וכו'. מלאתי כתוב נשם מהר"ר יצחק אבוהב ז"ל נראה לי שכתב רבינו יואל שכתב עינא וליכא פרסומי ניסא. וכתב ה"ר יואל הלוי דוקא כשמניחה בחוץ אבל כשמניחה בבית אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כדאמרין גבי סוכה (ג) אם דפנות מגיעות לסבך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה דשלטא בה עינא. ונראה לי שאין הגדון דומה לראיה דהתם בעינן שתשלוט עינו בגב וכיון שהמחיצות מגיעות לגב על ידם תשלוט עינו בגב אבל הכא שצריך שתשלוט עינו בנרות כיון שהיא למעלה מעשרים דלא שלטא בה עינא מאי נפקא מיניה בגב שהוא עדיין למעלה ממנו בשבילו לא שלטא בה עינא טפי. וזה"ל מאיר מרוב נבירה ז"ל היה מדקדק להניחה למעלה משלשה טפחים ולמטה מעשרה: וזמנא להניחה בטפח הסמוך לפתח (ד) משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. וכתב אבי העזרי שאם אין מזוזה בפתח מניחה מימין. ובספר המצות הקטן כתב שאם מניחה בדלת עצמה יניחנה מחזיו של

מרוב נבירה היה מדקדק להניחה למעלה משלשה טפחים ולמטה מעשרה. כן כתב המרדכי בפרק צמה מדליקין (ס"י רס"ג) וטעמו משום דכל למטה מעשרה כשרה סמיכתא דמי והיה מניחה למטה מעשרה מהטעם שנכתב לזד שצוקין מאי דפשיטא להו לרצא ורבינא ונקטינן מאי דאידחי בגמרא דדרך דילמא והיה לו לרבינו לכתוב הא דהר"מ גבי הא דמזוזה להניחה למטה מעשרה אלא דלא דק:

ז ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח וכו'. מימלא שם (כז) ופירש רש"י מזוזה להניחה

בחצר או ברשות הרבים נטפה הסמוך לפתח שאם ירחיקו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעל הניח שם: וזמ"ש שמניח משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. מסקנא דגמרא שם: וזמ"ש בשם אבי העזרי (ראבי"ה הל' חנוכה פ"י תתפ"ג) שאם אין שם מזוזה בפתח מניחה מימין. כן כתוב בהגהות מרדכי (ס"י רס"ג) נשם רבינו יקיר: ובספר המצות קטן כתב שאם מניחה בדלת עצמה יניחנה מחזיו של כניסה וכו'. צימין ר"פ וכתב נשם מהר"ר יצחק אבוהב ז"ל יש מפרשים מחזיו של פתח כשנחלקנה לשנים נשים אותה נחזי של הכניסה שהוא לזד פנים ויהיה לזד שמאל אכל לשון ספר המזוזה הוא יניחנה מחזיו של כניסת הציב לזד שמאל ונראה שפירושו כך כשיכנס לציב יחלק מפתח הציב לשנים ומחזי של כניסה [ש] הוא יב' לזד שמאל יחשב מחלק השמאל וזה יהיה לזד שמאל עד כאן לשונו זה לשון המרדכי (ס"ג) ובטפח הסמוך לרשות הרבים וכן בלתי עצמו מניחה לזד שמאל של כניסה יג':

הוא יחלק מפתח הציב לשנים ומחזי של כניסה הוא לזד שמאל יחשב מחלק השמאל וזה יהיה לזד שמאל עכ"ל ונמצאנו הלומדים בפירוש לשון זה ולא ידעו מהו ולעדי"נ די"מ דלשון כניסה חוזר אל הדלת דהיינו לז פנימי של דלת ולשם יניח הנרות אכל הצד האחר לזד חוץ הוא ולא יניח הנרות לשם ומה שכתב מחזיו של פתח כשנחלקנה לשנים הוא שנחלק כל שטח הדלת וזו הפנימי שהוא חזיו של כניסה הוא חלק אחד וזו החיצון הוא חלק השני ומה שכתב לזד שמאל הוא ענין אחר דתירתי לאשמועינן חזא שניית הנרות בלתי עזמה מחזיו של כניסה דהיינו בפנים ואידך לאשמועינן שישם הנרות לזד שמאל אכל לשון ספר המזוזה וכו' כלומר הלשון משמע דלשון כניסה חוזר אל האדם שנכנס בציב יחלק המפתח וכו' ולא לאשמועינן

אלא חדא מקום הנחתה בליל עשרה מאזניו של כניסת האדם דהיינו לליל שחללו צטאו לפתוח הדלת לכל בענין הנחת הנרות בליל צד חוץ או צד פנים מזה לא אמר הסמ"ק כלום דזה תלוי במנהג ולדידן דמדליקין בפנים מדליק בליל עשרה מאזניו של כניסה צטאו לפתוח הדלת ולכנס וכן עיקר ^ו וזהו נקטין:

יג. חצור שיש לה שני פתחים וכו'. הקשה ה"ח יוסף דמאי שאל מהא דקאמרין אסור לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין דאי איכא פתחא אחרינא לא אחי למיחשדיה דאימור בפתחא אחרינא יעול והכא נמי נימא צאדיק פתחא אדליק ומיך מה שמיך. ולפעד"נ דליכא הכא קושיא דתפלה

דלא עבר זמנה ודאי ליכא חשדא דאימור צאדיק פתחא יעול. אבל נר חנוכה דזמנה מסוף שקיעה עד חצי שעה דעבר זמנה תיכף ומיד איכא חשדא טפי וכן בענין פיהא שהציאו צמרא (כג.) עלה הסם נמי עבר זמנה מיד צמיר קצירו שהוא מכלה את הכל אחא לדי חשדא טפי: ועוד יש לומר דצאדורי בית הכנסת ודאי אפשר דצאדיק פתחא יעול ולא יהא נודע לשום אדם שנגס הילכך ליכא חשדא לכל בנר חנוכה אי איכא צאדיק פתחא הדליק היה מפורסם ונודע לעוברים ושבים ומדלא נשמע ולא נראה שהדליק איכא חשדא:

יד. וכתב בע"ה התרומה לדידן וכו' עד והם יודעים ששני הפתחים ש"א איש אחד. איכא להקשות הלא לדידהו נמי ידעי ששני הפתחים של איש אחד ויחשדוהו כשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדליק בזה ואין לפרש לדידהו איכא חשדא לפי שאינו חושש להדליק בשני פתחים כדי לינצל מן חשדא דהני דלא ידעי דשני הפתחים של איש אחד צודאי יאמרו כשם שלא הדליק וכו' אבל לדידן שאין היכרא אלא לבני הבית הני כולוהו ידעי ששני הפתחים של איש אחד וליכא חשדא כלל דאם כן לדידהו כששני הפתחים מרוח אחת נמי איכא חשדא מהני דלא ידעי אלא צעל כרחק דלא חיישין לחשדא דעלמא כלל אלא לחשדא דבני מתא וכדאימא להדיא צמרא (כג.) וצריך לומר דהכי קאמר לדידהו דוקא אף על פי שידעו ששני

פתחא אחרימא לכל אית ליה פתחא אחרימא לית לן צה דאמרי בפתחא אחרימא ע"ל [ג] והכא נמי נימא דאף על גב דחזו דלא אדליק (במר) [בחד] פתחא לא אמו למחשדיה דאמרי צאדיק פתחא אדליק וי"ל דלענין תפלה שאני דכיון דאי לא מצלי הוה ליה פורק עול מלכות שמים מעליו כל היכא דאיכא פתחא אחרימא לא אמו למחשדיה מה שאין כן לענין חנוכה ועי"ל דהדלקת נר חנוכה כיון דיש צה הפסד ממון אי איכא פתחא אחרימא אמו למחשדיה כי היכי דצאדיק נמי לא אדליק אלא בתפלה דלית צה הפסד ממון כי איכא פתחא אחרימא לא אמו למחשדיה: וכתב בע"ה התרומה (פי' רבא) לדידן שמדליקין בפנים אפילו בשתי רוחות די לו באחד מהם. כן כמוז גם כן צמ"ק (פי' רפ רעו.) [טו] ומדרכי (פי' רסו):

דרכי משה

שמש העיר הגר מידו ומדליק הנרות הנשארים והשליח צבור חוזר למקומו ומתפלל בעוד שהשמש מדליק: (ו) וכן כתב המנהגים (רי"א טירנא ריש ה' חנוכה) דלא כמנהגי ברי"ן שהיו נוהגין להעמיד בצפון לשמאל החזן: (ז) וכן המנהג בגלילותינו: (ח) וכן כתב הכל בו (שם ג.) וכתב עוד אף אם השני פתחים מרוח אחת אם השני פתחים פתוחים לשני בתים אף על פי ששותיהן של אדם אחד אפילו הכי מדליק

חדושי הגהות

[ג] יש לומר דשאני הכא דמזות חכמים להדליק על פתח החצר ומיד שרואה שלא הדליק בזה יאמר שלא הדליק גם כן בזה ויחזיק בזה דמיימי הסם צמרא (כג.) דכיון שהוא קוצר כל שדהו ואינו מניח פיהא צוקף כמו שצוה תורה (ויקרא יט ט) לא תכלה פאת שדה יאמר שלא הניח גם כן תכלה לכל גבי בית הכנסת אין המצוה עליו שיכנס בפתח בית הכנסת דלמא דלמי למיחשדיה כשם שלא קיים מצוה צמרא זה כן לא קיים בפתח אחר שהרי אין המצוה עליו אלא שיהיה בבית הכנסת אם כן לא אמו למיחשדיה דאמרי לכן הוא עובר שיכנס בפתח אחר ויהיה בבית הכנסת שהרי עדיין לא עבר כלום ועוד נראה לי לפרש צהא דקאמר צמרא דחיישין שיתשדוהו העוברים כשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדליק בזה אחר דלא לא היה היכרא לאותן העוברים בחזק איכא אינשי דלמי מעלמא שלא ידעו שזה הבית יש לו שני פתחים שיתשדוהו שלא הדליק כלל ואף על גב דקאמר שלא חששו משום אינשי דלמי מעלמא דאם כן אפילו שני הפתחים מרוח אחד היה צריך להדליק בשניהן מכל מקום יחשדוהו גם בני העיר משום שאמרו הואיל ולא הדליק בזה הפתח משום חשש

הגהות והערות

[טו] כן הוא בדפדפ"ר, ובנדפס איתא "בסמ"ג" והוא ט"ס:

תרעב פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[ב] נר חנוכה שלא הדליק בלילה אין לו תשלומין: מי שלא הדליק בליל שלישי אלא שני נרות:

א(א) ב מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה בן

הצידה וכו'. צפרק צמה מדליקין (שם כא): תניא מצוה משתקק

החמה עד שחלה רגל מן השוק וכתב הר"ף (ט) והרא"ש (ס"ג)

דשיעור שחלה רגל מן השוק הוא כמו חצי שעה אחר שקיעת החמה

ומפרש בגמרא דהיינו לענין דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעור

וכתב הר"ף (ס) והרא"ש (סא) אי נמי לשיעור כלומר שצריך ליתן

שמן לחוכה כדי שתהא דולקת והולכת עד השיעור הזה אם בן

היחא דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכתוב או להשתמש

לאורה הרשות ידו: ואהא דאמרין דאי לא אדליק מדליק כתב

הרא"ש (סא) אצל מכאן ואילך עבר הזמן הילכך אף על פי שמתוך

חירוק אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה צמחלת הלילה ומשמע

מדבריו דהיינו לכתחלה אצל אס עבר ולא הדליק ידליק מספק וכן

כתב המוספות (שם ד"ה דאי) בשם ר"י פורת ולא היה לו לרבינו

לכתוב ודלא כהרמב"ם (פ"ד ה"ה) שכתב עבר זה הזמן אינו מדליק

מאחר שאף לדברי האומר מדליק אינו מדליק אלא מספק [ג]:

סימן תרעב

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א—ב] תחלת זמן הדלקתן וסופו ואם יש להם תשלומין: שיעור השמן שנותן בהן: אם יכול לכבותם או להשתמש לאורן אחר שדלקו כשיעור:

א—ב מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה

החצר וליכא חשדא וז"ל ה"ר ירוחם (נ"ט ח"א סא): ועתה נוהגין

להדליקה מצפנים לפתח הסמוך לרשות הרבים ויש שנוהגין להדליקה

מצפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גוים וגנבים ועוד שאין

רגילין לקבוע מזוזה לפתח הפתוח לרשות הרבים משום גוים שיטלו

אותה ויש מזוזה לפתח הפתוח לחצר ויהיה מזוזה לימין ונר חנוכה

משמאל עכ"ל אלמא דלא היו נוהגין כלל להדליק צדית החורף

כמנהגינו אלא או צפתה הסמוך לרשות הרבים או צפתה הסמוך לחצר

וצפנים וכמ"ש ה"ר יואל הלוי לעיל:

תרעב א מצותה מסוף שקיעת החמה וכו'. משנה א צפרק צמה מדליקין

ופירש רבינו דמסוף שקיעה קאמר וכן כתב במרדכי הארוך פירוש סוף שקיעה היינו זאת הכוכבים דשרגא צטיהרא מאי אהני

וכן הא דקאמר (תענית יב) כל תענית שלא שקעה עליו החמה לא שמייה תענית היינו זאת הכוכבים ומתחלת שקיעה עד זאת הכוכבים

ארבע מילין כך פירש וכו"כ בהגהות מרדכי שלנו (ס"ה תנה) ונראה דפירוש זה הוא לשיטת רבינו חס דשקיעת החמה היא קודמת למשתקק

כמ"ש לעיל בסיומן רס"א (ס"ג) אצל לה"ר אליעזר ממין דמשתקק משמע לשון הקדמה קודם שמשקע הכי נמי לגבי נר חנוכה וכו"כ

בספר יראים סוף הלכות שבת (ס"ה רעד) וזה לשונו והא דמניא בנר חנוכה מצוה משתקק החמה בעוד יום קלף קאמר וכו' ומיהו

לעיל צסימן רס"א התבאר דרוב הגדולים תופסים דברי רבינו חס וכו"כ מהרא"י בתרומת הדשן סימן ק"צ וכו"כ בספר ידע לדרך (מאמר רבי

כלל שפעי פרק שני) והכי משמע מלשון הרא"ש (ס"ה ג) שכתב הילכך אף על פי שמתוך חירוק אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה

צמחלת הלילה וכו' מדנקט צמחלת הלילה דהיינו זאת הכוכבים כדאיכא צריש צרכות (ג) אלמא דאין להדליק קודם זאת הכוכבים מיהו

דוקא לכתחלה אצל אס הדליק מפלג המנחה האחרון ואילך יא' צדיעבד וכו"כ בארחות חיים הביאו ג"ח יוסף וכן השליש לצור מדליק

צדית הכנסת בעוד היום גדול דכיון דאי אפשר צדיעבד דמי וכן בערצ שבת לכל אדם וכדאי הוא ה"ר אליעזר ממין לסמוך עליו בשעת

הדמק:

דרכי משה

בשמאל עכ"ל ולזה איכא היכרא לעוברים ושבים אף על גב דמדליקין

בפנים אבל בזמן הזה שמדליקין בבית החורף דהיינו בפנים ממש

וידוע ששם ליכא היכרא לעוברים ושבים כלל אפילו אם יש לבית

הרבה פתחים אין צריך להדליק רק באחד וכן הוא המנהג ונראה

דמטעם זה אין נוהגין גם כן להדליק בטפח הסמוך לפתח דמה לי

סמוך לפתח או רחוק ממנה מאחר שאין היכרא רק לבני אדם שהם

בחדר שמדליקין שם והם יודעין דלשם חנוכה נדלק שם כן נראה לי:

חדושי הגהות

אינני דאחי מעלמא כך לא הדליק באחר אצל אי לא משום חשש אינני דאחי מעלמא לא היו חושדים אותו בני העיר כיון שידועים שיש לו שני פתחים

והשתא ניחא דקאמר לדין שאנו מדליקין צפנים די באחד מהם שאין היכרא אלא לבני ביתו והן יודעים ששני הפתחים של איש אחד ואין כאן חשש משום

אינני דאחי מעלמא גם בני ביתו אין חושדים אותו כי יאמרו שהדליק באחת והשתא גם כן ניחא הדיא דצרכות דאי איכא פתחא אחרינא ליכא חשדא דהכא

נמי לא אמרינן דאחי למיתשדיה אלא משום דאיכא חשד דאינני דאחי מעלמא שלא ידעו שזה היחא יש לו שני פתחים וק"ל (מהר"ם): [ג] יש לדקדק

צמה שכתב והם יודעים ששני הפתחים של איש אחד משמע שצמיהם שהיו מדליקין מנחון היה השעש משום שלא ידעו ששני הפתחים של איש אחד הא

מטאיר הוא בגמרא שגם חזן שהיו מדליקין מנחון ידעו ששני הפתחים של איש אחד ולא היה השעש אלא משום איש עובר צפתה אחר ורואה שלא

הדליק צה יאמר כשם שלא הדליק צה כך לא הדליק באחר אף על פי שידע שיש לו פתח אחר ואם כן ה"ל למיחז טעמא דלדין מותר לפי שאין היכרא

אלא לבני היחא והם יודעים שהדליק צו ואין צורך לומר דאין הכי נמי דכך ר"ל שאין היכרא אלא לבני ביתו והם רואים שהדליק באחר והרי הם יודעים ששני הפתחים של איש אחד דהא אפילו העוברים יודעים ששני הפתחים של איש אחד (מהר"ם):

הגהות והערות

תרעב א נדצי"ף ברייתא: [ב] כן הוא הלשון בדפור"ר ב"י ועיין ברא"ש שלפניו שלפני תיבת "אם" איתא "א"נ" ועיין בתפארת שמואל שכצ"ל ועיין

שם בקרבן תנאל אות ר ועיין התעוררות התשובה סימן זה מש"כ ברובי הבית יוסף אלו: [ג] עיין חידושי הרשב"א שמשמע ממנו דלאחר הזמן

מדליקין ודאי ולא משום ספק עיי"ש והובא שיטה זאת במגיד משנה הל' חנוכה פרק ד הלכה ה וכן כתב הכנסת הגדולה בשם הראנ"ח שדעת הטור כאותה שיטה שבמגיד משנה וכו כתב הפרי חדש עיי"ש:

ע

ומ"ש ואם עבר ב"ה הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום המחרת וכן לא ידליק בלילה שלאחריו וכו'. זה לשון המרדכי בפרק צמח מדליקין (סי' קסח) השיב רבי מאיר (תשו' מהר"ם מרענונבורג ד"ס סי' תרלד) בנר חנוכה שלא הדליק בלילה כך דעמי נוטה דכיון שלא הדליק שוב לא ידליק ודחיו הוא ח' כדחניא מצותה משתקע החמה עד שחלה רגל מן השוק דאי לא אדליק מדליק משמע שלא עשה מצוה מן המוציא וציוס אין פרסום הנס ניכר וכל שכן בשאר לילות לא ידליק עכ"ל ומנאמי כתוב בחשונה אשכנזית (שו"ת מהר"ל סי' כח) דלא צא הר"מ לומר אלא דאיתו לילה אין לו תשלומין אבל אלילות אחרות לא קאי דנס כל יומא איתיה ולית דין צריך בושש וכן איתא באגודה (שנה פ"ג סי' לא) ולא דמי לעומר (ע"י לעיל סו"ת מפע) דהתם משום דכתיב (ויקרא כג טו) תמימות תהיינה אבל הכא כל חדא מצוה נאמרי נפשה היא ומה שמוסיפין משום הידור הוא ע"כ וכן כתב הרוקח (סי' רכו ע"א קנח) וזה לשונו אם לא הדליק לילה אחד לא ידליק למחר או לילה האחרת

ומ"ש וד"א כהרמב"ם שכתב וכו'. שם נגמרה כנחה אין זקוק לה ורמיהו מצותה משתקע החמה עד שחלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כנחה הדך מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעורה ומפרש הרמב"ם דלישני לא פליגי ומשום הכי פסק נמי בלישנא דאי לא אדליק מדליק דאלמא דלאחר שכלה רגל מן השוק שוב אינו מדליק כלל דאין לפרש דלאחר כך נמי יכול להדליק אלא דלא עשה המצוה כתיקונה דאם כן לא ה"ל למימר דאי לא אדליק מדליק אלא ה"ל למימר לאדלוקי וכן כתב הרב המגיד מיהו בשאר מפרשים נראה שמפרשים גם כן כך ללשון ראשון ואף על פי כן כתבו שיכול להדליק כל הלילה לפי שחפצים דהני לישני פליגי ובשל סופרים הלך אחר המיקל וכ"כ ראב"ה שמאל צמח רבינו חס דנחני מרוויחו אזלין לקולא בשיעורא ובדלא אדליק וזה דעת רוב הפוסקים שיכול להדליק כל הלילה וכמו שכתב רבינו והכי נהוג: וצ"ע ה"ל להכח בשיעור השמן כתוב בהגהות מיימוניות (פ"ד ה"ה אות ב) ובסמ"ג (הל' חטטה רנ ע"ד) בשם ר"י דנהגו העם כלשון ראשון דלא נעין שום שיעור והיינו כראב"ה בשם רבינו חס אבל דעת הפוסקים דנעין שיעור לשמן וכלשון שני ונראה דאף ר"י לא להלכה אמר אלא ליתן טעם למנהג העולם כמבאר בסמ"ג אבל מדינת צריך שיעור וזה מהאמנים שכתבו דאפילו אחר שיעור זה אסור להשתמש לאורה עכ"ל ומהרש"ל בחשונה (סי' פה) כתב הטעם דאסור מפני הרוואה שלא ידע לחלק אבל יכול לכבות עכ"ל ומיהו המנהג להחמיר שלא לכבות ואסור להחיר להן וכמו שכתב רבינו לעיל בסיומן חר"ע: ועוד נל"ד דכיון דאיכא חרי לישני ורוב פוסקים מפרשים דפליגי ור"י ורבינו חס כתבו דנהגו כלשון ראשון וללשון ראשון אסור לכבות או להשתמש לאורן לאחר שדלקו השיעור שהרי ללשון ראשון לא הוזכר שום שיעור והכל שזה חס כן מדינת נמי אסור ואף על גב דקיימא לן כלשון שני דצריך ליתן שמן בנר שידליק חצי שעה היינו דוקא להחמיר אלו תופסין כמותו אבל לא להקל ולכן יראה דאף לעצמו אין להקל לכבות ואין צריך לומר שלא יורה כך לאחרים ודלא כמו שכתב מהרש"ל דיכול לכבות וכן כתב בספר ידית לדרך (סח) ויש מדקדקים שלא לכבותה ולא להשתמש לאורה הואיל ויש השמן למצוה עכ"ל ובמסכת סופרים (פ"ג ה"ג) איתא להדיא ואין מגביהין ממקומו עד שיכבה ואף על פי דנהגות מיימוניות (שם אות ד) מפרש דהיינו דוקא כששם צו שמן כשיעור מצומצם לא אחרת לן מנהג ליה לפרש כך להקל ולקמן בסוף סימן תרע"ז (ס"ה) יתבאר דאפילו לאחר שכבה מעצמו וכו' אסור: פסק נראה דאפילו ללמוד אסור משעה שהגיע זמן הדלקת הנרות שמה יעורר צלימודו וישכח מלהדליק וכדין דדיקת חמץ לעיל בסיומן חל"א (קע"ד): עיי"ש ופאפילו התחיל ללמוד פוסק ומדליק הנרות וכמו שקבעתי ההלכה לשם (ס"ד) ואפשר דאף לה"ר יונה דמיקל בחמץ מודה בנר חטטה דצריך להפסיק דהא נחל לישנא חס יעבור הזמן דרגל מן השוק שוב אינו מדליק חס כן ה"ל מצוה עוברת ופשיטא דצריך להפסיק. ע"כ הפסק: בתב המרדכי (סי' נסו) וכן הא דנצי הכא שיעורא דמשתקע החמה עד שחלה רגל מן השוק הני מילי לדידו שהיה צריך היכר גדול אבל אין אין אלו חוששין כלל ע"כ וזה כמו שכתב הסמ"ג דמה שנהגו להקל בשיעור השמן דסבירא ליה דאין אלו צריכין לשיעור כיון שמדליקין צפנים ואין שם פרסום הנס אלא לצני הצית או שמה נהגו העם כלשון הראשון שחפצים אותו עיקר דלא נעין שום שיעור: וזה לשון דרשות מהר"ם מאוסטר"י (מנהגי מהר"ם סי' סקמ) בספר המצות וז' כתב שצומן הזה אין שיעור לנרות חנוכה וכו' ומאלי טעמא אמר שמי שירצה יקח נרות קטנות אף על פי שאין דולקים כי חס זמן מועט ואפילו הכי וז' נכון ליקח מעט שיעור

דרכי משה

תרעב (א) וכתוב בהגהות סמ"ק (סי' רפ אות א) פירש רבי שמשון דגם עכשיו היה מצריך לעשות פתילות ארוכות עכ"ל. ובקובץ אחד מצאתי כתוב (מנהגי מהר"ם אוסטר"י סי' תקפ) וזה לשונו בספרים אחרים מצאתי כתוב דבזמן הזה אין שיעור לנרות חנוכה ומהאי טעמא אמר שמי שרצה לוקח נרות קטנים אף על פי שאין דולקים כי אם זמן מועט ואפילו הכי [אין] וז' נכון ליקח מעט שיעור לנו עכ"ל מצאתי. ונראה דאף רבי שמשון לא קאמר לעשות פתילות ארוכות אלא כשיעורן ולאפוקי מדעת זה שמצאתי אבל לא קאמר דבזמן הזה יעשה פתילות ארוכות יותר מכשיעור וכן משמעות לשונו דכתב גם עכשיו כמו בימיהם ודלא כרבים הנהגים לעשות נרות שדולקים עד חצי הלילה והוא ללא צורך וגם אין בו הידור מצוה

הנהגות והערות

[ד] כן הוא הגירסא בטור הנדפס עם דפוס"ר ב"ח ובכתה"י ובדפוסים הקדמונים. ובטור הנדפס עם דפוס"ר ב"י פייבי די שאקו ובנדפס הגירסא ורואים "בביתם" וכתב בחידושי מהר"א סימן זה (ח ע"א) שגירסא זו אינו מדוקדק: [ה] עיין מש"כ בהגהות והערות בב"ח סימן זה אות ז': [ו] במנהגי מהר"ם שלפנינו (מהר"ם מכן י—ם) איתא "ובסימני אשרי כתב": [ז] הדברים האלה הביאם גם הדרכי משה (סימן זה ס"ק א) עיי"ש ובדפוסים שלפנינו נוספה שם חיבת [אין] ובהתבונן בדרכי הדרכי משה והב"ח תבין נוסחתם ואין כאן מקום להאריך (ר' יעקב בכרך המגיה דפוס קניגסברג): [ח] בדפוס"ר בית יוסף ליתא

לגר עכ"ל מיהו למאי שכתבנו דחופסין להלכה דלרין שיעור לשמן כלשון שני אין להקל בשיעור השמן אף לדין חדא דהסמ"ג מסופק מה ועוד דהגהות סמ"ק (סי' רפ אות ה) כתב זה לשון ולשיעורא פירש הש"ר רבי שמעון גם עכשיו והיה מרין לעשות פטילות ארוכות עכ"ל. וכן מנאמי כתוב על שם ראב"ן דיש לעשות קצת גדולות דסמכין נמי אחריותא דאי נמי לשיעורה: כתב דהגהות החדשות לר"ף (שלטי הגבורים ט. אות ה) דאם הדליקה צפני הרוח וכמה צריך עוד לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מזוי שהרי הואיל ואינה יכולה לעמוד צפני הרוח הרי היא כמי שלא נתן זה שמן כשיעור עכ"ל ונראה דמהאי טעמא כתב האור זרוע שאין לחשוב הנרות סמוכות זו לזו עד שמתחממות ונופלות או נוטפות דכיון דנופלות או נוטפות הוי כמי שלא נתן זה שמן כשיעור:

ג ונראה שאף לדין וכו'. היינו דוקא לזמן רבינו שהיו מדליקין בפחת הסמך לחצר אלא שהיו מדליקין צפנים אצל עכשיו שמדליקין צפת החורף אין צריך לדקדק כלל בשיעור אלא שידליק בעוד צפני הניצנים נכ"ס נסוף סימן הקודם וכן כתב מהרש"ל (נצי"ח לטור) ופשוט הוא: צריך ליתן שיעור שמן כולו נגר קודם ההדלקה כדלקמן סימן תרע"ה:

תרעג א כ"ה השמנים וכו'. פלוגתא דאמוראי בפרק גמא מדליקין ופסקו הפוסקים כרז דשרי מטעמא דכתב רבינו דלא חיישינן וכו' והרשב"א בתשובה (ח"א) נסמין (ק"ע"א) [ק"ע] כתב דבשבת אינו מותר אלא אם כן אינו נותן נגר שמן רק כשיעור מנחתו אצל יותר מזה כיון שמותר להשתמש לאורה יש לחוש שמא יטה וצית יוסף מציאו וכן פסק דהגהות שלחן ערוך (ס"ה) מיהו למ"ש נסמין שקודם לזה (ס"ז ד"ה ולענין) דאסור להשתמש לאורה אפילו לאחר

בשמנים הפסולים: אפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת השבת שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה: בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אינו זקוק לה: אם מותר לקרות בספר לאור חנוכה: [ד] אין חוששין לפחילה להחליפה עד שתכלה:

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר ש"ש שבת. פלוגתא דאמוראי בפרק גמא מדליקין (שם כ"ה). ומשמע נגמרא (שם): להלכתא כרז דאמר פטילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת חנוכה בין בחול בין בשבת וכן פסקו הפוסקים. והרוקח (סי' רכו ד"ה כל השמנים) כתב שמן זית מזה מן המונח וגם המדרכי

דרכי משה

(ג) ונראה לי דמי שלא הדליק לבילי ראשון ומדליק לבילי שני או שלישי שידליק כשאר בני אדם וכן מצאתי כתוב בשם מהר"ל (ש"ת סי' כח) ואגודה (שבת סי' לא) ודלא כמו ה"ר מנחם מירבור"ק שכתב דידליק נר אחד כשמתחיל להדליק דלדידיה ה"ל ליל ראשון ואין דבריו נראין: (ד) כבר כתבתי

הגהות והערות

מתיבת "כרתניא עד מצוה מן המוכרח" ובדפוסים המאוחרים הגיהו כן על פי המדרכי עיי"ש: [ט] בשב"ל הלקט שלפנינו איתא שנשאל רבינו יצחק וצ"ל: ין המושך דברי האחרות חיים, ובאחרות חיים שלפנינו איתא "כתב הר"ש" ו"ל בתשובה, וכן לעיל איתא באחרות חיים "והסכימו" שידליק וכו': [יא] בדפוס"ר ב"י איתא צלי "ערב" שבת בשבת ובדפוסים המאוחרים הגיהו צלי "של מוצאי" שבת בשבת, וצ"ש בגמרא שרב צלי של שבת בערב שבת: של מוצאי שבת בשבת, וצ"ש בגמרא שרב צלי של שבת בערב שבת: [יב] בסוף הנדפס עם דפוס"ר די שאקו ובכת"י אחד איתא כאן חיבת "שיעור" וכן הוא בנדפס, ובדפוס קניגסברג הוציאו חיבת זו, ובחוספות שלפנינו שם ליתא מדין "השיעור" בזמן הזה, רק בדפוס תוספות (אות פט) כתוב בזה הלשון לדין אין לחוש "מתי ידליקנה" ואין לה שיעור" עכ"ל, ועיין גם

מה שהיה לו להדליק אז ולא דמי לקריאת שמע ותפלה דאמרינן בפרק תפלה השחר (ברכות כו.) שיחזור ויקרא ותפלה ובשנלי הלקט (סי' קפו) הביא תשובת הר"מ ט' ודבריו מוצארים שם כמו שכתבתי בשם התשובה האשכנזית: ובתוב נאמרות חיים (הל' חנוכה אות י) מי שלא הדליק לבילי שלישי אלא שמי נרות או לבילי רביעי אלא שלשה זה היה מעשה בלוג"ל והסמכיו שידליק מה שספר להדליק ואין צריך לנרך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוז כל הנרות עשאה (ג) וכתב הרשב"א ין בתשובה מי שלא הדליק לבילי א' מכל הלילות שוב אינו מדליק שכבר הוא דמיו עכ"ל ונ"ל שפירוש דברי הרשב"א כמו שנתפרשו דברי הר"מ דאנר דאנר לילה קאמר דאין לו תשלומין: ואהא דמניא מנחה משתקע החמה כתב הר"ן (ט. ד"ה מנחה) לאו למימרא שלא יחא רשאי להדליק קודם אלא עיקר מנחה קאמר ואם רצה להקדים מקדים אצל מדברי צעל הלכות גדולות (הל' חנוכה כה ע"ד) נראה דדוקא נקט משתקע החמה עד כאן לשונו ודברי הרמב"ם (פ"ד ה"ה) כדברי צעל הלכות גדולות שכתב אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

א—ב כ"ה השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין ואלה מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכחוב מסוף שקיעת החמה משום דתחלת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספות בפרק גמא מדליקין (לה. ד"ה מר):

(סי' קסח) כתב שמהר"ם היה רגיל להדליק בשמן זית (א): **כתב** הרשב"א (ח"א סי' קט) שאלת כמה שכתב הרי"ף (ט). נגד חנוכה שמותר להשתמש לאורה אחר עבור זמנה דאם כן למה התירו זה שמנים ופחילות שאסרו חכמים להדליק בהם בשבת שהרי כל עצמן לא התירו אותן אלא מפני שאסור להשתמש לאורה קושיא זו אינה כלום שהרי לא הצריכו להוסיף בשמן שיהא הולך ודולק כל הלילה אלא כדי שיעורו ויבטל זמן זה היה ראוי לחוש שמא יטה אצל כל שאסרו חוץ זמנה מותר להדליק בהם ובשבת נהגו באומדן גם כפי שיעורו ולא נלמנו שזאי אפשר כמו שזאי אפשר גם כן שיעור איסור תשמיש שזאי נמנע מתשמיש שיעור זמן מנומנס ומאן לימא לן שהתירו להוסיף בשמן כשכח להדליק בשבת באותן שמנים עכ"ל:

וב"ש שאף בחוץ אם כבתה קודם שעבר זמנה אין צריך לחזור ולהדליקה וז"ל חיישינן נמי שמא יטה מפני שאין אורה יפה שהרי אסור להשתמש לאורה. שם א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. ופירש רש"י כבתה אין זקוק לה. הלכך בחול שרי: ואסור להשתמש לאורה. שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטיה. וכמו בתרומת הדשן (סי' קט) שאפילו כבתה צערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מצטד יום אינו זקוק לה: **ובת"ב** הר"ן (ט. ד"ה שמע מינה) נשאל הרשב"א (ח"א סי' קל"ט) אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכנה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליקה ואם מצד פסע שנית והשיב מסתברא שאינו חייב להדליקה דהוה ליה ככבתה שאין זקוק לה להדליקה עושה מצוה וכבר הדליקה ואם בא להדליקה אינו מצד עליה דמנעו הדלקה הא עבדא א: **וב"ש** דא שנת תשמיש ש"ך קדושה בגון צ"מור וז"ל שנת תשמיש וכו'. כן כתב שם הר"ן (ט. ד"ה הלכות חנוכה) וזה לשונו אסור להשתמש לאורה פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תיקנה עשאוה במנורה שאין משתמשין בה כלל והא [א] דאמר שמואל לקמן (כב) אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אצל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר שאפילו ריזי מעות שהוא תשמיש קל אסור והכי מוכח בירושלמי (שבת פ"ג ה"א) וכך נראה דברי הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ד ה"ו) וזה שלא כדברי הר"ם (המאור טס) עכ"ל: **וב"ש** בע"ה העיטור (ה' חנוכה קסו): דוקא תשמיש ש"ך חוץ אב"ה תשמיש ש"ך קדושה שרי. כ"כ בשנלי הלקט (סי' קפה עב) דלקרות בספר לאורה מותר דליכא ביזוי מצוה אלא כבוד. ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש: **בת"ב** הרא"ש (סי' ו) אמר רב יהודה אמר רב אפי' אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואף על גב דאפיסקא לעיל דכל תשמיש אסור להשתמש לאורה דריכין להאיא דהרצות מעות דהא דאמרין לעיל דאסור להשתמש לאורה היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אצל תשמיש עראי לזה לא הדליקה ואשמועינן רב אפי' דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצות מעות אסור לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהם יפה אסור וכן משמע לישנא דקאמר כנגד נר חנוכה ולא קאמר אסור להרצות מעות לאורה עכ"ל נראה מדבריו דתשמיש עראי שאינו של גנאי דהיינו שאינו צריך להיות ידיו סמוכות לנר שרי ולא ידעמי למה לא כתב כן רבינו ורבינו ירוחם:

דרכי משה

תרע"ב (אורח חיים ב) מדין זה: (ב) מדין זה נראה דמיירי כשלא נתן שמן בנר אלא כשיעור מצותו דאז אסור להשתמש לאורו כל זמן הדלקתו ולכן מותר להדליק בשמנים שאין מדליקין בהן בשבת אבל אי נתן בו שמן יותר דאז מותר להשתמש לאורו לאחר שעבר מצותו כמו שנתבאר סימן תרע"ב אסור להדליק בשמן שאין מדליקין בהן בשבת דחיישינן שמא ישתמש לאורו כן נראה לי וכן מצאתי בתשובת הרשב"א (ח"א סימן ק"ע):

חדושי הגהות

תרע"ג [א] דאז מימרא דשמואל היא דלדבריה שמואל הוא דפליג עלה ורב הוא דקאמר לה ב: **הגהות והערות**

תרע"ג א] לפנינו ברין ובשו"ת הרשב"א איתא "הא כבר עברה": ב] ברין שלפנינו איתא "רב":

ולהדליקו אם כנה בשוגג ואף על פי דמהרא"י והרשב"א כתבו דאין צריך לחזור ולהדליק מיהו לדעת האור זרוע מזה מן המוצא לחזור ולהדליק וכיוצא בזה כתב מהרש"ל (שם) מיהו דבר פשוט דאסור לחזור ולנרץ: **כתב** נדרשות מהר"ש מאוסטרייך (מנהגי מהר"ש סי' תקמ)

גם אמר לי לקנות מן השמש שעה שנטף מן הנרות צבית הכנסת לחקן מהן נרות לחנוכה עכ"ל וטעמו כיון דאיתעביד ציה חזא מזה ליתעביד ציה מזה אחרתא כדאמרין גבי עירוב (שנח קיז:). וכתב עוד (שם סי' קיט, ג) שמעתי שמוחר לקנות שעה הנוסף מנרות תועבה להדליק צבית הכנסת כי ציטלס הגוי ע"כ ומיהו צהגהות תשכ"ך (קטן סי' מו) אוסר לעשות צו דבר מזה ואפילו ללמוד צהן ע"כ ונראה דהוא הדין לנרות חנוכה דאסור וכן כתב המרדכי גריש פרק רבי ישמעאל (ע"ז סי' תתמג) שכן קיבל הראב"ה (פ"ז פרק ראשון סוף סי' אלף נא) מאביו רבי יואל הלוי צין לנרות חנוכה או דבית הכנסת או של צהן וכן עיקר ג:

ד ומפני שאסור להשתמש באורה וכו'. כתב בספר יצירה לדרך (מאמר רבי כלל שבי פרק שני) ורגילין להוסיף נר אחד ולא נסדר שאר הנרות כדי שלא ישתמש לאור של מזה אם יצא להשתמש שם עכ"ל משמע דאסור להשתמש כי אם לאור אותו נר בלבד וזהו שכתב מהרא"י (תרומו הדשן סי' קג) דאם נתערב נר חנוכה אפילו צאלף לא צטיל ואף על פי דהאלף כולן חול מכל מקום משתמש הוא גם לאור הנר שאסור להשתמש לאורו והא דאמרו בגמרא (כא:) מניחה על שולחנו וכו' אין פירושו שמוחר להשתמש לאור נר דחנוכה כיון דיש לשם נר של חול להשתמש צו דהא פשיטא דאסור אלא הכי קאמר תלמודא כיון דשעת הסכנה היא וצריך להניחו על שולחנו

כי היכי דליתחזי דהאי נר לאו דמזה היא וכיון שכן דמניחה על שולחנו על כרחו משתמש לאורו צאסור ולא מהני ליה נר אחר ואפילו הכי צריך לנר אחר לעשות היכר בדבר וזה שכתב רש"י דצריך נר אחר לעשות היכר לדבר וצ"ן (ט: ד"ה מנו) מפורש להדיא

כדפירשתי אצל בלא סכנה אסור להשתמש לאורה אף על פי שידוע שגם השמש צמוכס והכי משמע צהגהות לרי"ף ד שכתב יש מחכמי צרפת מנצריכינ שנים הנר האחר למטה מנר חנוכה לא למעלה ולא כנגדה עכ"ל ודעתם דהנר שמונח למטה ממנו יתפשט האור למעלה וממנו עיקר התשמיש וכיון שאסור להשתמש אלא לאורו הנר בלבד על כן יניחו אותו דוקא למטה. וצהגהות שלמן ערוך (פ"א) כתב מדליקין (סי' רסח) וצטלי הלקט (שם):

ד ובתוב עוד צטלי הלקט (שם) אין חוששין לפחילות להחליפן עד שחכלה (ו:):

מטעם הביטול דזה אסור דחיישין שמא ישתמש בנר חנוכה לבד וזה אסור אבל להשתמש בב' נרות שידוע שהשמש שם בודאי מותר להשתמש בהן דהא עיקר טעם הדלקת השמש הוא שאם ישתמש לאור הנרות שישתמש לאור השמש ש"מ דכי הן לגבי הדדי שמוחר להשתמש לאורן כן נראה לי: (ו) ובן כתב באבודרהם (סדר נר חנוכה ע"ז) דאין צריך להחליף הפחילות אלא שנהגו כן וכן כתב הכל בו (סי' מר ג) דכן נהגו:

דרכי משה

(ג) ובן כתב מהרי"ל (הל' חנוכה ע"ז תג אות ג) שתחב השמש למעלה מכל הנרות: (ד) יש מקשים מאי נפקא מינה דאין שם שמש עליו ונראה דר"ל דאסור לעשות כן דהרי מוסיף על הנרות שמחוייב להדליק וליכא היכרא לימים היוצאים ולזה אמר אם תאמר שמש שנהגו בו היתר היכי דמי לכן פירש שאין זה קרוי שמש כי הוא מדליק בו הנרות ואיכא היכרא לימים היוצאים כן נראה לי: (ה) ונראה דלא קאמר דאסור אלא להשתמש בכל נר בפני עצמו

חדושי הגהות

(צ) יש לדקדק צמ"ש ואין שם שמש עליו וכו' כי כיון שכתב האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה אם כן חול הוא ומאי נפקא מינה אם נקרא שמש או לא (ועיין צד"מ) אלא נ"ל שהשאל שאל איזה שם שמש עליו ר"ל כי היה צורך שלפיקר אותו של חול נקרא שמש דמוחר ליתלו משם ולשמש צו לכל תשמיש שירצה לפיקר שאל איזהו השמש שמוחר ליתלו לתשמיש ולזה השיב האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר ר"ל שאם ישתמש שם במקומו יהיה השימוש לאור אותו הנר אלא לא שיעטנו משם לתשמישו צבית כי צריך להיות חמיד אלא נר חנוכה כמימרא דרנא צפרק צמה מדליקין (כז:) צמ"ש צסמוך ולפיקר אחר שאין שם שמש עליו שהוראת שם שמש היה מורה לטעולו לכל תשמישו וזה אינו כי צריך להניחו אלא הנרות ומה שנהגו לקרות הנר של חול שמש היינו צמדליקין צו הנרות שנקרא שמש שכבר שמש להדליק צו אם הנרות אכל לא שישמש צו אחר כך כי צריך להניחו במקומו אלא הנרות ולפיקר זה הנר של חול שלא הדליק צו הנרות אין שם שמש עליו ור"ל כיון שהשיב שאסור ליתלו ממקומו אלא שאם ישתמש לאורן יהיה השימוש לאור אותו הנר אם כן מאי נפקא מינה איזה של חול יהיה איזה שיהיה ד"ל דמכל מקום נפקא מינה שיקריב תשמישו לנר האחרון או נפקא מינה שאם כצו הראשונים שמוחר להשתמש לאור האחרון אכל אם כנה האחרון אסור להשתמש לאורן של הראשונים (מהר"ל ח):

הגהות והערות

(ג) דין זה הובא בדרכי משה א"ח סוף סימן קנא עיי"ש, וסימן קנר אות ה, ועיין גם בטור יו"ד סימן קלט במהדורותיו: (ד) בבוזתו לשלטי הגבורים ולפניו הוא סביב למרדכי פרק במה מדליקין סימן רסה אות ה בשם א"ח ומוכא גם בכנסת הגדולה סימן זה עיי"ש: (ה) בן הוא בטור הנדפס עם דפוס ב"י

תרע"ד פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[ב] נר של שבת ושל בית הכנסת אם מותר להדליק מזה לזה:

(א) מדליקין מנר דגבר ודוקא בנר עצמו וכו'. בפרק גמא אין מדליקין מנר לנר ושמואל

אמר מדליקין אמר אביי כל מילי

דמר עבד כרז לבר מהני תלת דעביד

כשמואל וחד מינייהו מדליקין מנר

לנר יתיב ההוא מדרבנן קמיה דרב

אדא בר אבהו ויתיב וקאמר טעמא

דרב משום ציווי מזה הוא אמר להו

לא תניחו ליה טעמיה דרב משום

מכחיש מזה ופירש רש"י מכחיש

מזה ומיחוי כמאן דשקיל נהורא

ושואב קנא מלחלוטית שמו מאי

צניייהו דקא מדליק משרגא לשרגא

מאן דאמר משום ציווי מזה משרגא

לשרגא מדליק מאן דאמר משום

אכחושי מזה משרגא לשרגא נמי

אסור ופירש רש"י משרגא לשרגא.

מביא נר אלל נר ושתייהן של מזה

ולא בקיסם: ואותנין בגמרא למאן

דאמר משום אכחושי מזה ואסיקנא

בקשיא ובאר הכי צעי תלמודא מאי

הוי עלה ומהדרינן אמר רב הונא

בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מזה מדליקין מנר לנר

ואי הנחה עושה מזה אין מדליקין מנר לנר ואסיקנא דהדלקה עושה

מזה: **(ובתב הר"ש (ס' ז) [ומימה] מאי קא מיבעיא ליה מאי**

היה עלה דלכאורה משמע דהלכה כשמואל מדעבד רבה כוונתה וזי

תימא אליבא דשמואל מיבעיא אי אית ליה טעמא דציווי מזה ולא

פליגי אלא באכחושי הא איתותב לישנא דאכחושי ואם כן ציווי מזה

פליגי וי"ל דמסקא ליה אי חיונחא גמורה היא או לא ופשט רב

הונא בריה דרב יהושע דלא חיונחא גמורה היא ולחומרא אהר דפליגי

באכחושי ושמואל אית ליה טעמא דציווי מזה הילכך אי הנחה עושה

מזה אין מדליקין מנר לנר הוי ליה כמו קינסא אי נמי מיבעיא

ליה אי סמיכין ארבה דעביד כשמואל או דילמא הלכתא כרב באיסורי

(ומה דז') ופשט רב הונא בריה דרב יהושע דהלכתא כרב ובציווי מזה

פליגי דלישנא דאכחושי איתותב והילכך אי הדלקה עושה מזה

מדליקין מנר לנר אכל אי הנחה עושה מזה הוי ליה כמו קינסא

ואין מדליקין להני תרי שנייה מדליקין משרגא לשרגא אכל לא על

ידי קינסא וכן דעת רי"ף (ט): לכך לא הביא אלא לשון מחלוקתם

מדליקין מנר לנר דמשמע כנר עצמו אכל לא על ידי קינסא אכל

בעל התרומה (ס' רכט) מחיר אפילו על ידי קינסא לפי דעתו משום

דמאן דאמר משום אכחושי מזה עמד בקושיא ופליגי בציווי מזה

והלכתא כשמואל כיון דרבה עביד כוונתיה: ודח"ן (שם ד"ה כל מילי)

כתב מדליקין מנר לנר ואפילו על ידי קינסא שרי דהא אסיקנא בגמרא

דטעמיה דרב דאמר אין מדליקין משום ציווי מזה ודוקא על ידי

קינסא הוא דאסר דאילו מנר [חנוכה] לנר חנוכה בלא קינסא ליכא

ציווי מזה ומינה דשמואל אפילו על ידי קינסא שרי וזו היא השיטה

המחוררת בגמרא ולא כן דעת הרמב"ן שכתב דלמסקנא על ידי קינסא

אסור והרמב"ם (פ"ד ה"ט) כתב ומדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה וכתב

עליו הראב"ד (שם נהגות) ועל ידי קינסא ומחלוקתם תלויה בדקדוק

סוגיית הגמרא וכתבתי בחידושי ואין כאן להאריך עכ"ל והתוספות

להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגין העולם להחמיר אין לשנות המנהג ע"כ (א):

ב ומו"ש רבינו (והשיב) [וחשיב] נר ש"ש שבת ונר ש"ש בית הכנסת כולם ש"ש מצוה וכו'. זה לשון בעל התרומה (שם) הלכה

ב ומו"ש וכו' שכן שאין להדליק בו נר אחר ש"ש חוץ לצרכו.

תרע"ד (א) וכן כתב המרדכי (ס' רעא) דנהגו להחמיר בנר חנוכה וכן כתב בהגהות מיימוניות (פ"ד אות כ). וכתב רבינו שמחה שאם

הגהות והערות

[ז] בדפוס פייבי די שאקו ספרד שלוניקי ובכתה"י הגירסא וסתם נר "שבת למד" הוא של חרס:

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית חתום ישירות מן התוכנה

טור <מכון שירת דבורה> - ה (או"ח תצה - תרצז) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס': 667 הודפס ע"י אור

דאם ידוע שהשמש תוך הנרות מותר להשתמש אלל כולן ושרי ליה מאריה דפשט התלמוד והפוסקים לא משמע הכי כלל אלא כדפירשתי:

ולענין הנחת השמש למטה יש חולקין וסבירא להו כיון דעיקר מצות

נר חנוכה להעמידה למטה מעשרה במקום שאין שם תשמישו של

אדם ויכיר שללורך מזהו הדליקה

אם כן צריך להעמיד הנר הנוסף

למעלה מהם במקום תשמישו של

אדם כדי שישתמש לאורו וכ"כ

במהרי"ל (הל' חנוכה ס' ג עמ' תג)

שהיה מעמיד [השמש] למעלה

מהנרות] ונתן סימן שרפים עומדים

ממעל לו (ישעיה ו' ג) ונראה שטעמו

היה כמ"ש וכן נוהגין ולפעד"ג

דמטעם זה נחפשו המנהג לעשות

השמש גדול מנרות חנוכה דכשיבא

לסדר הנרות נראה זה אלל זה או

כשישתמש לאורן יפגע תחלה בנר

הנוסף הזקוף בגובה למעלה מנרות

חנוכה מיהו מי שמעמיד השמש

למעלה מן הנרות כמו שכתב

מהרי"ל אין צריך לעשותו גדול

יותר:

תרע"ד א מדליקין מנר דגבר

וכו'. טעם מחלוקת זו

מפורש בבית יוסף: ומו"ש וחשיב נר ש"ש שבת וכו'. כלומר

בעל התרומה תרמי קולי מיקל חדא דמותר להדליק מנר [לנר] על

ידי של חול או על ידי קינסא אידך דגם מותר להדליק [נר] של

חנוכה או שאר נר של מזה על ידי של חול מנר של שבת או

של בית הכנסת אכל הר"ש ז"ל אסר מנר לנר על ידי של חול

וכל שכן דאסר על ידי של חול מנר של שבת או בית הכנסת לנר

חנוכה: ולענין הלכה כתב הר"ן דלפי סוגיא המחוררת אפילו

על ידי קינסא שרי וכתב בתרומה אכל התוספות כתבו וזה לשונם

שמע מינה הדלקה עושה מזה ואם כן מותר להדליק מנר לנר

ומכל מקום כיון שנהגין העם להחמיר אין לשנות המנהג עכ"ל

ובמרדכי הארוך (ס' רעא) הוסיף וז"ל מיהו התוספות פירשו נהגו

להחמיר שלא להדליק מנר לנר ואין לשנות המנהג וכתב בגליון (חידושי

אנשי שם אות ג) הטעם משום דאין חיוב מזה כי אם בנר אחד

והאחרים אינן אלא משום הידור למהדרין או למהדרין מן המהדרין

לכך נהגו העם להחמיר וה"ר ישראל כתב הא דמדליקין מנר לנר

זהו דוקא קודם שנעשית המזה אכל ככתב כיון דקיימא לן אין זקוק

לה אין להדליקה מנר של מזה אחר להכחיש המזה חנם עכ"ל

וכיוצא בזה כתבתי בסימן הקודם (פ"ג ד"ה כתב גליקוויט) בשם מהר"ש:

ואם דלק השיעור דמותר להשתמש לאורה ללשון שני משמע דמותר

נמי להדליק ממנה נר אחרת מיהו לעיל בסימן תרע"ב (פ"ג ד"ה ולענין

הלכה) כתבנו דאין להשתמש לאורן כל זמן שהן דולקין לפי זה נמי

אסור להדליק ממנה נר אחרת. ונר של שמש הוא נר של חול ואין

להדליק מנר חנוכה וכ"כ בהגהות מיימוניות (פ"ד ה"ט אות י) אכל

בבית הכנסת אין להקפיד שכולן נרות של מזה וכן כתב מהרש"ל

(תש"ו ס' פה) ופשט הוא:

ב ומו"ש וכו' שכן שאין להדליק בו נר אחר ש"ש חוץ לצרכו.

ב (כג. ד"ה שמע) כתבו שמע מינה הדלקה עושה מזה ואם כן מותר

להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגין העולם להחמיר אין לשנות המנהג ע"כ (א):

ב ומו"ש רבינו (והשיב) [וחשיב] נר ש"ש שבת ונר ש"ש בית הכנסת כולם ש"ש מצוה וכו'. זה לשון בעל התרומה (שם) הלכה

ב ומו"ש וכו' שכן שאין להדליק בו נר אחר ש"ש חוץ לצרכו.

תרע"ד (א) וכן כתב המרדכי (ס' רעא) דנהגו להחמיר בנר חנוכה וכן כתב בהגהות מיימוניות (פ"ד אות כ). וכתב רבינו שמחה שאם

הגהות והערות

[ז] בדפוס פייבי די שאקו ספרד שלוניקי ובכתה"י הגירסא וסתם נר "שבת למד" הוא של חרס:

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית חתום ישירות מן התוכנה

טור <מכון שירת דבורה> - ה (או"ח תצה - תרצז) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס': 667 הודפס ע"י אור

נראה דוקא לשאר זרכיו אבל לזוך תלמוד תורה חשיב מצוה וכן להבדלה וזה לשון מהרש"ל (נצי"ט) וגדולה מזו מנאמי וז"ל מדליקין נר צמנאלי שבת מנר בית הכנסת כדי לילך לבית דהוה נמי מצוה כדאמר במדרש (ויק"ר פרשה ט אות ג) על מה שזול למלוכה על שהאיר אצו צמנאלי האפילו נרות הרבה כך מנאמי ואחר כך עיינתי במגילת ספרים דרז ניסים גאון שכתב וז"ל א"ר לקיש שאל לא זכה למלוכה אלא על ידי זקינו שהיה מדליק נרות לרבים ולכן נקרא שמו נר כתוב אחד אומר (דחי"א ח לג) ונר הוליד את קיש וכתוב אחר אומר (ש"א ט א) קיש בן (אכיש והוא) אציל וכו' אלא על ידי זקינו שהיה מדליק נרות לרבים נקרא נר ועוד האריך וכתב דצמנאלי האפלים היה מדליק ואפילו מצה לבית הספר היה מדליק צה נרות להאיר לרבים עכ"ל מהרש"ל. וכיוצא בזה כתב באגודה בפרק צמה מדליקין (ס"ה לה): ואיכא לחמוה על מה שטהגין להדליק נר של הדיוט מנר של בית

כשמואל דאמר מדליקין מנר לנר דהא רבה עביד כוותיה אס כן מותר להדליק קינסא או נר של חול מנר של מצוה הן צנרות שבת הן צנרות חנוכה הן צנרות בית הכנסת מותר להדליק קינסא מנר של שבת כדי להדליק צה נר חנוכה או איכא או להדליק קינסא מנר של שבת כדי להדליק נר אחרת של שבת וכן צנרות חנוכה אבל נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה אלא אס כן מדליק מאותה נר של חול נר אחרת של מצוה כדמוכחא

שבת (ג) ושל בית הכנסת כולם של מצוה שיכול להדליק מזה לזה ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה:

סימן תרעה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] היתה נר מונחת במקומה שלא לשם מצוה והדליקה: עשית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה: הדליקה בפנים והוציאה לחוץ: או שהדליקה ואוחזה בידו במקומה: [ב] צריך שיהיה שמן בנר קודם שידליק: [ג] מי כשר להדליקה:

א הלבנתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם ואין צריך להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה הילכך עשית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה לשם מצוה.

היה (שס) דאין שוקלין כנגד מעשר שני דינרי זהב עכ"ל ורבינו לא חשש להזכיר נר חנוכה משום דכיון דעלה קיימא ממילא משמע דכי קאמר כולם של מצוה שיכול להדליק מזה לזה דאנר חנוכה נמי קאי:

(א) כתוב בתרומת הדשן (פ"י קו) דאפילו למאן דאמר מדליקין מנר לנר על ידי קינסא אס יש לחוש שיכבה הקינסא צרות קודם שיגיע לאותו נר מצוה שרואה להדליק מודה דאסור (ב):

תרעה א הלבנתא הדלקה

עושה מצוה ולא הנחה. הכי אסיקנא בגמרא בפרק צמה מדליקין (נב): **וה"ש** הילכך עשית שהיתה דולקת וכו'. שם (נב): אמר רבי יהושע בן לוי עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למנאלי שבת מכבה ומדליקה ופירש רש"י שהדליקה למנאלי חנוכה מערב שבת למנאלי שבת צריך לכבותה ולהדליקה למנאלי הלילה:

הכנסת דעודן דולקין למנאלי אסור ואין היתר אלא כשצריך לכבותו כמו שכתב נמוקי יוסף הלכות זינות (יב ד"ה לנר) מיהו להדליק נר לחולה או צמנאלי שבת שלא לילך באפילה ודאי שרי ורוב העולם אינן יודעין לחלק ומקילין וראוי למחות צידן ולהזהירן שזה אסור וזה מותר. ובהגהות שלחן ערוך לעיל סוף סימן קנ"ד (ס"ד) כתב טעם למנהג העולם ולא נהירא אלא מנהג זה טעות הוא: **ובתב**

מהרש"ל (נפש"י פ"ה) ונר של הבדלה לאחר שהצדיל עליה כבר עבר מצוה ויכול להדליק ממנה עכ"ל:

תרעה א הלבנתא הדלקה עושה מצוה וכו' עד שהרואה אומר וכו'. איכא להקשות דבגמרא הכי אימא איצטעא לכו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה חא שמע דאמר רבא הדליקה צפנים והוציאה לא עשה כלום אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומה צעין משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה כלום ופריך החס נמי הרואה אומר לזכרו הוא דאדלקה אלמא דלמאי דמסקינן הדלקה עושה מצוה אין צריך לטעמא דהרואה אומר לזכרו הוא דאדלקה אלא טעמא הו משום דהדלקה במקומה צעין ואס כן למה כתב רבינו טעמא דהרואה וכו' דלא אימא אלא למאן דאמר הנחה עושה מצוה וצמנא"ס (פ"ד ה"ט) דקדק בזה שכתב הדליק צפנים והוציאו דלוק והניחו על פתח ציחו לא עשה כלום עד שידליקו במקומו אחר הנר בידו ועמד לא עשה כלום שהרואה אומר לזכרו הוא עומד עכ"ל הנה גבי הדליק צפנים וכו' לא כתב טעמא דהרואה אלא לפי שצריך שידליקו במקומו גם צמנא"ס (פ"י ו) ובצמנא"ס (ה' חנוכה כז ע"ד) איכא להקשות שכולם כתבו כדברי רבינו ונראה ליישב שהם מפרשים דלמאי דמשי וקאמר החס נמי הרואה הוא אומר לזכרו הוא דאדלקה משמע דלא ס"ל הך טעמא דהדלקה במקומה צעין לגבי הדליקה מצפנים אלא קושטא הכי הוא דאסור משום דהרואה וכו' וכאידך מימרא דרבא דאמר היה מפוס נר חנוכה וכו' דאין להעמידה אלא מטעם דהרואה וכו' למאי דקיימא לן הדלקה עושה מצוה אס כן טעם זה ברור ומוכח טפי ובאידך דרבא דהדליקה צפנים נמי משום דהרואה וכו' ולא משום הדלקה במקומה צעין כדקס"ד מעיקרא אלא קיימא לן דלא צעין הדלקה במקומה ונפקא מינה לעינן [נר] של שבת ושל יום טוב דלית צהו משום פרסומי ניסא כדי לחוש להרואה וכו' דמותר הוא להדליקה תחלה ולהניחה אחר כך במקומה לאחר שכבר הודלקה דלא צעין הדלקה במקומה אבל להרמב"ם גם בשל שבת ושל יום טוב הדלקה במקומה צעין וכן פסקו להדיא המרדכי (פ"י רעג) והאגודה (פ"י לו) בפרק צמה מדליקין: **ובבר** היה אפשר לומר דלהר"ף ודעיימה נמי הדלקה במקומה צעין ולא כתבו הך טעמא דהרואה וכו' אלא לאורוי דאף לידן שמדליקין צפנים וההדלקה במקומה היא אפילו הכי לא עשה כלום משום דהרואה וכו' אלא שקשה על זה דהיה להם להציא גם הך טעמא דהדלקה במקומה צעין כיון ששניהם הלכה הילכך נראה עיקר

דרכי משא

שנעשה המצוה אבל ככתה מאחר דאינו זקוק לה אין להדליק מנר של מצוה: (ב) **ובתב** בנמוקי יוסף בהלכות קטנות (דף פ"ו ע"ב) (הל' ציצית יב. ד"ה אין מתירין) הא דאין מדליקין מנר לנר היינו דוקא בעוד שהנר ראשון דולק למצותו אבל כשכבר דלק למצותו שוב מדליקין ממנו וכן כתב בעל המנהיג א שאסור להדליק מנרות בית הכנסת בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר עכ"ל: (ג) **ובנמוקי** יוסף בהלכות קטנות (דף פ"ו ע"ב) (שם ד"ה לבר) דהוא הדין נר של תלמוד תורה או חולה שיש בו סכנה או חיה דין אחד להם:

כבה אותו נר שמדליק בו האחרים שאין לחזור להדליקו מהנרליקים כדי לגמור להדליק ואף על פי שמותר להדליק מנר לנר מכל מקום נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג והטעם שעיקר המצוה היא נר אחד איש וביתו והאחרים הם רק רשות להידור מצוה [לכן] אם כבה אחד מן הנרות אין להדליקו מן האחרים דאין בהדלקה זו מצוה דקיימא לן ככתה אין זקוק לה עכ"ל משמע דוקא בנרות חנוכה נהגו להחמיר אבל לא בשאר נרות של מצוה וכן משמע מדברי המרדכי: **ובתב** מהרא"י וז"ל וכתב המרדכי הא דמדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם

הגהות והערות

תרעד א] לפנינו בנמוקי יוסף איתא "בשם ה"ר אשר ז"ל בספר המנהגות" וכן הביא דין זה הבית יוסף א"ח סוף סימן קנ"ד "בשם ספר המנהגות" ועיין מש"כ במהדורותינו בהגהות והערות שם אות ד:

דכפי' להר"ף ודעימיה אידחי הך טעמא דהדלקה במקומה צעין:
וְעַנִּין הִלְכָּה נִרְאָה עִיקַר כְּדֵעַת הַרְמַז' דְּהִי מִשְׁמַע פֶּשֶׁט הַסּוּגִיא
וְהַמְרָדִי וְהַגּוֹדֶה נִמִּי הִי סְבִירָא לְהוּ כְּדִפִּי וְלֹא כְּשׁוֹ"ע (פ"א)
שְׂכַח כְּלָשׁוֹן רָבִינוּ וְלֹא כַחַד הֵךְ טַעְמָא דְהַדְלָקָה בְּמִקְוָמָה צַעִין וְדוּק:

ב וְאֵל יִדְּיָקְנָה חֲרָשׁ שׁוּטָה
וְקָטָן. פִּירוּשׁ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שְׁלוּחִים
לְהַדְלִיק עָלָיו: אַבְלָ אִשָּׁה
מִדְּעָקָת. אֵף לְהוֹצִיא אֶת הָאִישׁ וְכֵן
כַּחַד הַסֵּמֶ"ג לְהַדִּיא צִהְלֻת מְגִילָה
(רמט ע"ד) וְאֵף עַל גַּב דְּמְגִילָה אִינֵה
מוֹצִיאָה אֶת הָאִישׁ וְאֵף עַל פִּי שֶׁגַם
לְשֵׁם הִי הַנְּשִׁים בְּאוֹתוֹ גַּם שְׁאִי
מִקְרָא מְגִילָה דְּהוּ כְּקִרְיַת הַתּוֹרָה
שְׁאִינֵה מוֹצִיאָה אֶת הָאִישׁ וְכֵן הַמְנַהֵג
שֶׁהָאִישׁ סוֹמֵךְ עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁמְדַלֶּקֶת
עָלָיו צִבִּיתוֹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲמָה
מְדַלֶּקֶת וְלֹא עַל יְדֵי שְׂכִנּוּ וְזֶה שְׂכַחַת
רָבִינוּ שֶׁאֵף הִיא חִיבָתָה זֶה כְּלוֹמַר
מֵאַחֵר שֶׁגַם הִיא חִיבָתָה כְּמוֹ הָאִישׁ
לִכְן יִכּוֹלֵה לְהוֹצִיא אֶת הָאִישׁ וְכֵן כַּחַד
בְּאַגּוּדָה (פֶּרֶק נִמָּה מְדַלֶּקֶת ס' מֵאָה)
שֶׁאִם אִשָּׁה יוֹדַעַת לְכַרְךְ מְדַלֶּקֶת הִיא
וְחַפְטוֹר כֹּל זֵנִי צִיָּתָה עִכ"ל. וְנִמְקָצָה
סְפָרֵי רָבִינוּ כַּחֲזוֹב שֶׁאֵף הִיא הִיחָה
נָסֵם וְחִיבָתָה זֶה:

תרעו א המדליק בלי ראשון

ראשון מברך להדליק וכו' עד דמברך בלי שני או אימתי
שיזכור. אף על גב דכל מידי דמומן לזמן קאמי דאם עבר ולא
צריך צהגיע הזמן שזכור אינו מברך דעבר יומו בטל קרננו היינו דוקא
דעבר שאין זמנו נמשך אלא זמנו צעמה כגון בדיקת חמץ למאן דאמר
עכשיו אלא מפני זני א' הציט ואם כן לפי זה אין לחוש לעוברים
הדליקן במקום שאינו ראוי דה"ל ככנתה שאין זקוק לה עכ"ל:

ב וביון שיעקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהיה בנר שיעור שמן קודם שידליק וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק נמה
מדליקין (ס' ז) וזה לשונו כיון דהדלקה עושה מצוה לרין שימן שמן צנר כדי שיעור קודם הדלקה אצל אס צריך והדליק ואחר
כן הוסיף שמן עד כדי שיעור לא ילא ידי חובתו:

ג וְאֵל יִדְּיָקְנָה חֲרָשׁ שׁוּטָה וְקָטָן אִשָּׁה מִדְּעָקָת וכו'. שם צממא (כג.) והשתא דאמרין הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש
שוטה וקטן לא עשה כלום אשה ודאי מדליקה דאמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות צנר חנוכה שאף הן היו באותו הגס וכתב
הר"ן (יב ד"ה ה"א) הילכך הדליקה חרש שוטה וקטן אף על פי שהניחה גדול לא עשה כלום מיהו כתב צעל העיטור (ה' חנוכה קטו.) דאם
הגיע לחינוך מותר והכל תלוי צממא כדאמרין בירושלמי דמגילה (פ"ב ה"ה) מאכאן ואלין המקינו שיהו קטנים קורים לרבים ע"כ ב:.

תרעו פסטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

(א) נוסח ברכת ההדלקה אם היא בלמ"ד או בעל: (ג) הרואה נר חנוכה ובידך זמן ואחר כך בא להדליק אם יחזור ויברך: (ה) באיזה נר הוא מתחיל
להדליק בכל לילה:

א—ב המדליק ראשון מברך להדליק [נר של חנוכה] א' ושעשה ניסים ושהחיינו [וכו'] [ו] מליץ ראשון ואיך מברך

דרכי משה

תרעה (א) וכתב מהר"י וייל (דיני והלכות ס' לב) דצריך להניחה שם חצי שעה במקום הדלקתה: (א*) וכתב בית יוסף (ס' תרעו שסד):
ד"ה כתוב בארחת חיים) בשם ארחת חיים (ה' חנוכה אות יב) קטן שהגיע לחינוך מדליק:

תרעו (א) כתב מהר"ל (ה' חנוכה עמ' תג אות ג) שלא התחיל בהדלקה עד סיום כל הברכות כדי שתהא הברכה עובר לעשייתן עכ"ל.

הגהות והערות

תרעה א בדפוס קניגסברג הגיהו אלא "בפנים" הבית וכו': ב כ"ה
בדפוס בית יוסף, ובדפוסים המאוחרים עשו מקטע זה שני קטעים, קטע
א' מר"ה "ולא ידליקנה וכו' עד והשתא וכו' ע"כ", וקטע ב' מתחיל שם אבל אשה
מדלקת וכו' שאף הן היו באותו הגס וסיים שם "וכתב הר"ן שגזרו היונים על כל
הבתולות שיעלו להגמון תחלה ועל ידי אשה נעשה הגס דאמרין במדרש דברו
של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשיכרותו ותחתה את ראשו וברחו כולם
ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה עכ"ל" וצריך על זה שם אות ב לדרכי משה
וכתבו שם בדרכי משה "וכן כתב הכל בו", ובדפוס ב"י הסיום מוכתב הר"ן עד
סוף הקטע ליתא והוכנס קטע זה בדפוסים המאוחרים מתוך דברי דרכי משה הארוך

שהובא בסימן תרע והובא במהדורותינו שם בדרכי משה הקצר אות א ולכן השמטנו
כאן קטע זה: ג בפורס הגדפס עם דפוס ב"י פייבי די שאקו ספרד שלוניקי
ובכתה"י הגירסא בטור "שאף היא חייבת בה" וכן היה גירסא זו לפני הב"ח, ובטור
הגדפס עם דפוס ב"ח ובדפוסים המאוחרים הגירסא שאף היא "היתה בנס"
וחייבת בה, ועיין ב"ח שכתב שבמקצת ספרי רבינו כתוב כן, ובכת"י פריש
ג"כ הגירסא כן ובסיום כתוב שם "הלכך" חייבת בה:

תרעו א בדפוס בית יוסף איתא בציטוט הב"י לשון הטור להדליק
ושעשה ניסים ושהחיינו מלי לוי, ובדפוס ספרד שלוניקי הגירסא בטור
מברך שלש ברכות וכו' וצוננו וכו' ובמהדורותינו חוקנו כן בטור:

לנרין לנרין שהחיינו דאס עבר וצדק ולא צריך שוב אינו מצריך אצל הדלקת נרות חנוכה דזמנו נמשך שמונה לילות אס לא צריך צליל ראשון מצד אחר כך כל זמן שלא עברו שמונה לילות ודלא כמהר"ש בדרשות (מנהגי מהר"ש סי' תקמ) [שכתב] שאין צריך לנרין שהחיינו גם מהר"ס מ"ץ כתב בתשובתו לנרין לנרין שהחיינו צליל שני אס לא צריך בראשון אצל [אס] צריך שהחיינו כשראה נר חנוכה אף על פי שלא הדליק באותו הלילה שוב אינו מצד זמן עכ"ל ופשוט הוא מידי דהוה ארואה פרי חדש וצריך שהחיינו בראייה דשוב אין צריך לנרין בשעת אכילה אלא שנהגו להמתין עד שעת אכילה כדלעיל בסיומן רכ"ה (קמח): וקיימא לן נמי (עירובין מ.) זמן

אומרו אפילו בשוק ואין צריך לחזור ולאמרו על הכוס אצל אס לא צריך צליל ראשון כלל צריך לנרין שני ואף על פי שאשמו הדליקה עליו צליל ראשון מכל מקום מידי ברכת שהחיינו לא נפטר ובסמון יתבאר עוד: ואיכא למידק מאי שנה דאניסא מצד כל יומא ושהחיינו אינו מצד אלא חד יומא וראיתי בהגה"ה שכתב דהנך היה צליל לילה מסיפוק השמן אצל שהחיינו אין לנרין צליל לילה אף על פי שכל לילה נחמד הנס לפי שכבר נכנסו אותה צלילה הראשון על השמן והוא ואין בשמן מתחדש דבר אלא נעשה צו נס שהספיק עכ"ל ועוד י"ל דברכת שהחיינו היא באה על שמחת לבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נר חנוכה ושם הדלקת נרות אחד הוא ותו דכל ח' יומי דחנוכה כחד יומא חשיבי אצל ניסא כל יומא הו' ניסא אף על פי שהזמן אחד:

ב ודוקא שאינו עתיד להדליק וכו'. פירוש שאינו עתיד להדליק באותו לילה שאם דעתו להדליק צביתו באותו לילה אין צריך לנרין על הראייה אלא מסדר כל שלשמן בשעה שידליק מידי דהוה אסוכה (סוכה מו.) דמסדר להו לכולהו אכסא וכ"כ בהגהות מיימוניות (פ"ג ה"ד אות ג) בשם רבינו שמחה וראב"ה (ה' חנוכה סי' תמחג) אצל צבית עתיד להדליק צביתו באותו לילה צריך לנרין אראייה אף על פי שדעתו לנרין צביתו צליל שני דכל יומא ויומא מנהו בפני עצמה היא וז"ל רש"י (כג. ד"ה הוואה) בשם רבינו יצחק ב"ר יהודה

שתיים וכו' עד אינו מצד אלא ששעה נסים בלבד. פשוט בפרק נמה מדליקין (ג.) : בתוב בשבלי הלקט (סי' קפה) במטבע ברכות שטבע ה"ר יוסף מנחמי ברכת חנוכה שטיבעה להדליק טעות סופר הוא הוא חדא דסגי ליה על ידי שליח ועוד אס כן מפני מה

לא השיב רב פפי (פסחים ז.) כשאמר לו רב פפא ב' לא סגי דלאו איהו מהיל נהי דלא סגי דלאו איהו מהיל דהא נר חנוכה סגי על ידי שליח ומצרכין להדליק ומפורש בפרק לולב הגזול ירושלמי (ה"ד) כיצד מצרכין על נר חנוכה אשר קדשנו בצמיתו וזונו על מצות הדלקת [נר] חנוכה עכ"ל אצל נוסחת הפוסקים הוא להדליק וכן נהגו ומאי דסגי ליה על ידי שליח י"ל דכיון דצריך לאשתמושי

בפריטי ה"ל כאילו אינה יכולה להתקיים על ידי אחר וכן כתב הר"ן בפרק קמא דפסחים (ז. ד"ה ומיהו איכא):

ג וכו' ודוקא שאינו עתיד להדליק ואין מדליקין עציו. שם כתב רש"י (ד"ה הוואה) בשם רבותיו דלא הוואה ברכה זו אלא למי שלא הדליק צביתו עדיין או ליושב בספינה וכן כתב הר"ן (י. ד"ה אמר רב חיאל) וזה לשונו מסתברא שלא הוואה ברכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך צביתו ואינו עתיד להדליק צלילה [הא לאו הכי לא] שלא מצינו יומא צביתו שיתחייב לחזור ולנרין על הראייה וכן כתב המרדכי (סי' קסו) וכן כתב הרא"ש (סי' ח) הוואה נר חנוכה צריך לנרין פירוש המהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו צעיר והוא אינו מדליק: וכו' בשם תשובת הרא"ש שאם לא בירך זמן בלי ראשון מברך בלי שני או בשני בלבד. כ"כ באחרות חיים (ה' חנוכה אות י) ובשבלי הלקט (סי' קפו) והביא ראיה מדאמרין בפרק בכל מערבין (עירובין מ.) הכי נמי מסתברא דאי ס"ד זמן זמן כל שבעה מי איכא הא לא קשיא דאי לא מצד האידנא מצד למחר וליומא אחרנא עכ"ל: מצאתי כחוב בתשובה אשכנזית הוואה שצריך זמן צליל ראשון ולא הדליק וצליל שני או שלישי בא להדליק אינו חוזר ומצד זמן דקיימא לן (שם) זמן אומרו אפילו בשוק ואינו צריך לחזור ולאמרו על הכוס:

שאלו בשם רבינו יעקב דלא הוואה ברכה זו אלא למי שלא הדליק צביתו עדיין או ליושב בספינה וכו' משמע שלא בא למעט שלא יצדק ברכה זו אלא למי שהדליק כבר וצריך צביתו אצל מי שלא הדליק צביתו אף על פי שדעתו להדליק באותו לילה צביתו צריך לנרין אראייה דאין להתחייב המצוה ודלא כמו שכתב רבינו והגהות מיימוניות בשם רבינו שמחה וראב"ה מיהו צמדי (סי' קסו) הביא לשון רש"י צענין אחר מסכים עם רבינו ועם רבינו שמחה וראב"ה וז"ל שלא הוואה ברכה זו אלא למי שלא הדליק צביתו עדיין ושאלו דעתו להדליק צביתו כגון אכסנאי שלא שמע הברכה דלקמן מסיק קא מדליק עליו צביתו ומכל מקום צריך לראות דאמרין הוואה יומא קמא מצד שמים מכאן ואילן אחת וכן אומר [ר"ן] שנהגו צני אדם שהיו הולכין בגי' ליריד ולא היה דר יהודי באותה העיר ומדליקין צבית הגוי עכ"ל ואולי חסר בפרי רש"י שצדינו אלא שבהגהות מיימוניות העתיק לשון רש"י כמו שהוא בפרי רש"י שצדינו:

ג וכו' ואין מדליקין עציו וכו'. כתב הסמ"ג (ה' חנוכה רנ ע"ד) דר"ל דאינו נשוי שמדליק אשמו עליו צביתו דאילו היה נשוי אף על פי שהולך צדק אינו צריך לנרין על הראייה כיון דאשמו מדלקת עליו ותימה דמה שמדליקין עליו צביתו אינו בא אלא לפטור אותו מחיוב המוטל על ממונו להדליק נרות לפרסם הנס צריכים אצל ההודאה על הנס וברכת שהחיינו הוא צביתו על גופו ומוזה לא נפטר כשמדליקין עליו אס לא שעמד שם בשעת ברכה וענה אמן וכך מצאנו ממה שכתב המרדכי בשם רש"י דבסמון שלא בא למעט אלא למי שכבר הדליק צביתו או עתיד להדליק צביתו באותו לילה אצל מלבד זה חייב לנרין על הראייה אף על פי שמדליקין עליו צביתו והכי משמע מלשון הרא"ש (סי' ח) והסמ"ק (סי' רפ ע"ה) והאגודה (סי' לו) שכתבו בנסתם דמההלך בספינה ורואה נרות שהדליקו צעיר והוא אינו מדליק מצד על הראייה אלמא דכיון שהוא עצמו אינו מדליק אף על פי שאשמו מדלקת עליו צביתו צריך לנרין על הראייה והא דנקטו ספינה משום דכלא ספינה יכול להדליק באשפיו מקום שלן שם והכי משמע ממה שכתב הר"ן (י.) והרמב"ם

דרכי משה

אבל בתולדות אדם וחווה נתיב ט' חלק א' (סא:) כתב בשם ה"ר יונה ז"ל שבלי ראשון מברך כל ג' ברכות קודם ההדלקה כדי שיהיו עובר לעשייתן ובליל שני מברך קודם הדלקה להדליק ושעשה נסים לאחר הדלקת נר ראשון קודם שידליק נר שני שהוא נס אותו היום וכן בליל שלישי על נר שלישי וכן בכל הלילות היה מברך שעשה נסים על נר שמוסיף באותו הלילה אבל לא ראיתי רבתי נוהגין כן עד כאן לשונו וכן כתב אבודרהם בשם ה"ר יונה:

הגהות והערות

בן מלשון זה שכתב הבית יוסף "מפני מה לא השיב רב פפי כשאמר לו רב פפא וכו'" נראה שהיה גורס בגמרא פסחים ז ע"א כמו שגורסין הרי"ף והרא"ש שם שרב פפי משמיה דרבא סובר על ביעור ורב פפא משמיה דרבא סובר לבער, כמו שמצויין שם בגמרא על הגליון, ובגמרא שלפנינו הגירסא להיפך עיי"ש:

ד' גרסינן במסכת סופרים (פ"ג ה"ו) המדליק אחר שהדליק
אומר הנרות הללו אנו מדליקין וכו'. כמנו הרא"ש צפק
במה מדליקין (ס"ח) וכתב ששמע שרבינו מאיר היה אומר אותו ג' וכן
כתוב בהגהות מרדכי (ס"ח רסא):

ה' כתב ה"ר דוד אנטוורפס (פאר)
הדלקת נ"ח עמ' ר ד"ה כתב) בשם
ה"ר יונה שביל ראשון מצרך שלש
צרכות אלו קודם ההדלקה. דכל
המצות מצרך עליהם קודם עשייתן
וצליל שני מצרך קודם ההדלקה
להדליק ושעשה ימים מצרך לאחר
שמדליק נר ראשון קודם שידליק נר
שני שהוא גם אותו היום וכן צליל
שלישי קודם שידליק נר שלישי וכן
ברביעי וכן על כולם עכ"ל נראה
מדבריו שגם שהתחיל להדליק צליל
ראשון זה מתחיל בכל הלילות אבל
מהר"י קולון ז"ל כתב בשורש (קפ"ד)
[קפ"ג] מאחר שכתב המרדכי בצרף
במה מדליקין (שם) בשם רבינו מאיר
שיש להתחיל ללד שמאל כדי לפנות
לימין משום כל פניות שאתה פונה
וכו' (יומא טו:) אם כן ראוי הוא
להתחיל להדליק צליל ראשון בנר

היותר ימיני ויבדך ובליל שני כשיוסף נר אחר אללו יתחיל ויבדך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין כדברי רבינו מאיר וכן צליל שלישי כשיוסף עוד אחר סמוך לשתי נרות הראשונות יתחיל זו בנוסף וזו יתחיל הבכרה ואחר כך יפנה לצד ימין וכן בכל לילה ולילה נמצא שחמיד מצדך על הנוסף שהוא מורה על הנס שהרי צמוספת הימים ניתוסף הנס (ב) אבל אם היה מתחיל צליל הראשון להדליק נגר השמאלית גם צליל שני היה צריך להתחיל זו כדי להפנות לימין כדברי ה"ר מאיר וכן צליל שלישי וכן כל הלילות ונמצא שאין מצדך אלא על נר אחד כל ימי חנוכה עכ"ל ואף על פי שלדברי ה"ר יונה לא שייכא קושיא זו מכל מקום קצת דוחק לומר דברכת שעשה נסים יבדך ליל ראשון קודם הדלקה ובשאר לילות אחר הדלקה (א):

ובתרומות הדשן (פי' קו) כתוב דבני ריטוס מתחילין להדליק בשני ה' שהוא כנגד צד שמאל כדברי המרדכי ובני אויטטרייך מתחילין לצד ימין ומדליקין כדרך שאנו בני ברית כותבין דאפשר דחשיב להו כה"ג פונה דרך ימין ואף אם אינו פונה דרך ימין כה"ג נראה ליישב המנהג משום דהאידנא אין להם מזוזות בצמתי החורף שבהם מדליקין אם כן צריכין להדליקן בימין הכניסה בצד הטפח הסמוך לפתח כדאיכא צמרדכי ואם כן אותו נר שהוא כנגד ימינו הוא הסמוך לפתח לעולם וזו צריך להתחיל עד כאן לשונו. ונראה שמנהג בני ריטוס הוא הנכון וכפי מה שכתבתי בשם מהר"י קולון ואין לחלק בין היכא שהנרות בימין הכניסה להיכא שהם בצמאל הכניסה וכן אנו נוהגים:

תרעז פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ג] אף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך לראות נר חנוכה: נהגו שאף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו מכל מקום הוא מדליק: ההולכים בכפרים שאין שם ישראלים מדליקים בבית הגוי:

א,ג,ד) אכסנאי חייב להדליק בפני עצמו ואינו יוצא בשל בעל

תרע"ז * אבסנאי חייב להדליק וכו'. למען באגודה (שנת ס"ו)

(פ"ג ה"ד) צתתם לצר על הר
(סא:) כתב וז"ל יש מהגדולים ש
כשרואה נר חצירו ויש מהן ש
לצרך כשרואה ומכל מקום אם

וורואה הנרות בעיר אבל כענין אחר אין צריך לברך: ד גרסינן במסכת סופרים המדליק אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול ^ד על נפלאותיך ועל נסִיך ועל ישועתך וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורג ואדוני אבי הרא"ש ז"ל:

סימן תרעז

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] דין אכסנאי והאוכל אצל חבירו ואנשים הרבה הדרים בתצר:
[ב] הנותר מן השמן ומן הפתילות:

א אכסנאי חייב להדליק בפני עצמו ואינו יוצא

ה שוב ראיתי שה"ר ירוחם (נ"ט ח"א)
 בו שאם הדליקו עליו צדימו א"ל לברך
 בו שאפילו הדליקו עליו צדימו שצריך
 ליקן הוא בעצמו צדימו אין צריך לברך
 כשצדקה נר חצירו ולפי זה הסבירא
 האחרונה חכמניא שנשתתף בפרוטה
 צריך לזאת ולראות כדי שיצטרך עכ"ל
 וגרסה דהיינו דוקא כשלא שמע
 הצרכה מצעל הדיח כשהדליק דאי
 שמע הצרכה וענה אמן ה"ל כאלו
 בירך הוא עצמו דשומע כעונה וסבירא
 זו האחרונה היא עיקר והבי נקטינן
 דלא כמו שכתוב בשלחן ערוך (ס"ג)
 כלשון רבינו:

ד' המודליק אחר שהדליק וכו'.
הלשון משמע שאומר כן קודם
שיצרך שעה ניסים וכן כחז מהרי"ש
והכי משמע במסכת סופרים ובהגהות
מיימוניות בפרק ג' הלכה ד' (אות א)
מיהו בחשוכה מהרי"ל סימן קמ"ה
כחז דאנו אין לנו אלא תלמודא דידן
דכל הברכות ריך [לברך] עובר לעשייתן
כמו שעושין בקריאת מגילה ונטילת לולב
ואיכא למימר דמסכת סופרים סובר

כמאן דאמר בירושלמי דמבצר בשעת עשייתן וכו' דאין צו מנהג פשוט
לחמרו והיאך נפסיק בטפל לצין העיקר עכ"ל: **כתב** מהרי"ק בשורש
קפ"ג דלדעת הר"מ כשמדליקין בשמאל יתחיל צנר היותר ימיני ובליל
שני יוסיף נר אחד סמוך לו ויבצר על הנוסף וכו' ואם כן לפי זה
בשאינן מנזה בפתח ומדליקין בימין מתחיל צליל ראשון צנר היותר ימיני
ובליל שני יוסיף נר אחד סמוך לו ויבצר על הנוסף וקשה שהרי צריך
הוא להדליק בטפח הסמוך לפתח ונר הראשון שמצדכין עליו הוא עיקר
מאות ההדלקה ולמהרי"ק אם מדליק בשמאל לא ידליק בטפח הסמוך
לפתח כי אם צליל אחרון וכשמדליק בימין לא ידליק בטפח הסמוך לפתח
כי אם צליל ראשון. לכן נראה עיקר כמהרא"י בחומות הדשן דלעולם
הוא מתחיל בטפח הסמוך לפתח וכשמדליק בשמאל מתחיל בכל לילה
בצנר שהוא היותר [שמאלי] בטפח הסמוך לפתח ופונה דרך ימין
וכשמדליק בימין מתחיל בכל לילה צנר היותר ימיני ומדליק כדרך שאנו
צני צריח כותצין ואף על פי שאינו פונה דרך ימין אין לחוש כיון שצריך
להדליק בטפח הסמוך לפתח מיהו כבר יש מהנדסין לומר אדרבה
בשמדליק כדרך שאנו צני צריח כותצין זהו נקרא פונה דרך ימין וכו'
בדכחצ בתשובת מהרי"ל סימן מ' ומהרא"י בסימן ק"ו ע"ד צני
אוסטרייך ע"ש: **מצאתי** בהגה"ה (הגהות מנהגים לר"י טורגא מנהגי
חנוכה אות יח) אדם שהדליק נר חנוכה יכול להדליק לאשה ולבצר ובגון
שעומדת אצלו בשעת הצרכה אצל צענין אחר נראה למהר"ם שאין לצרך
ע"כ ונ"ל דוקא דבר המוטל על גוף האדם ולא על דבר הנתייבצ צרכה
וראייה מחלה ותרומה שהשליש מצרך בלא המשלה ע"כ מנאמי:
בתב הרא"ם ביצוריו (לפמ"ג הל' חנוכה טו:) כשאחר מצרך יבצר על
הדלקת נר חנוכה ושכן מלא צנליון חוספוח ונ"ל דהיינו כשהשליח כבר
הדליק לעצמו אצל בנחתת עס זה בפריטי יבצר להדליק וצית יוסף
בנחתת סימן זה הביא בשם שצלי הלקט דיש לצרך על מנזת הדלקת
נר חנוכה דהיינו איתא בירושלמי ונראה דהיינו כשאחר מצרך כדפירשתי:
שמעתי מי ששיתף עס חצירו לנר חנוכה צריך להוסיף מה שיתן

דרכי משה

(ב) וכן כתב מהרי"ל (שם ע"מ' תב אות ב) להתחיל כל לילה בשמאל ולפנות לימין וכן נוהגים: (ג) ע"פ נראה לי שיש לנהוג כמהרי"ל (שם ע"מ' תג אות ג) לברך כל הברכות קודם ההדלקה ואין חילוק בין לילה ראשונה ללילות אחרות:

הגהות והערות

ג] וכן הוא בתשובות מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן סו, ובהגהות מיימוניות הלכות חנוכה פרק ג ה"ד אות א ובתשב"ץ קטן סימן תקעט: ד] כן הוא בטור הנדפס עם דפו"ר ב"ח כדי להודות "ולהלל" לשמן "הגדול": ה] **שפינו** בתרומת הדשן איתא מתחילין להדליק "בנר":

טור <מכון שירת דבורה> - ה' (או"ח תצה - תרצו) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס': 672 הודפס ע"י או

החפסה בראונית מסך - להחפסה איכותית הדפס ישירות מן החכמה